

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

SZERKESZTI

RADNÓTI DEZSÓ.

E. K. E. FŐTITKÁR.

ELŐFIZETÉSI ÁR 5 FRT. — TAGOK INGYEN KAPJÁK.

MEGJELENIK IDŐKÖZÖNKÉNT EVENTE 12 SZÁMBAN,
»ERDÉLY NÉPEI«, »A MI FÜRDŐINK«, és »KERÉKPÁROS TURISTA«
CZIMŰ ÖNÁLLÓ MELLÉKLETEKKEL.

KIADJA
AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.
KOLOZSVÁR.

Két regény. Az »Egyetemes Regénytár« jól ismert takaros piros kötetei most egyszerre párosan jelentek meg. A Singer és Wolfner-féle derék vállalat tizenkötödik évfolyamának tizenötödik és tizenhatodik kötete van előtűnt, egy régi, de népszerűségéből semmit sem veszített előkelő francziának, s egy újabb, egyre nagyobb népszerűséggel környezett magyar írónőnek a regénye. *Kövér Ilma* ez a magyar írónő, kit a VII. évfolyambeli Damáz Margitja óta most üdvözölhet újra a Regénytár széleskörű olvasóközönsége. *Kövér Ilma* »Két világ közt« című regényében egymással ellentétbe állítja a főúri és kispolgári világot, a nagyvárosi és falusi életet, ezt a két világot, a melyet olykor egybeköt egy egy alak, mely mind a kettőnek a mesgyéin megfordul, de a mely annyira ellentétes, hogy még a húnyó század e mai napjaiban sem közeledett annyira egymáshoz, hogy jellemző vonásai összeolvadtak, elmosódtak volna. Az író nő éles megfigyelése kellő világításba helyezi ezeket az elkülönítő vonásokat, és érdekes története folyamán sokszor lép meg egy-egy olyan észrevétellel, a melynek igazsága egyszerre a szemünkbe tűnik. Szintén a modern társadalom érdekes képe a másik regény; *Ohnet* György *A képviselet leánya* című műve, mely a francia arisztokracia közt való ellentétet tünteti föl. *Ohnet* mester ebben a regényében is, mint az előbbiben, mely szintén a Regénytárból ismeretes, a »Régi haragban,« finom, kedves humorba burkolja a társadalom e két szélsőségéről való komoly itéletét. Hogy *A képviselet leánya* érdekes és érdemes olvasmány, azt *Ohnet*-ről lévén szó — nem is kell különösen kiemelnünk. Az *Egyetemes Regénytár* mind a két munkával valójában gazdagodott. Ára mindenik kötetnek egy korona.

»**Magyar Könyvtár.**« Szerkeszti: *Radó Antal*. A »*Magyar Könyvtár*« célja az, hogy a magyar és külföldi irodalom legkiválóbb termékeit oly olcsó áron hozza forgalomba, hogy azokat a legszerényebb viszonyok közt élők is megszerezhessek.

Mindamellet, hogy a legjobb minőségű *famentes* papíron a legtisztább nyomást nyújtja, a »*Magyar Könyvtár*« egy-egy füzetének ára mégis csak 30 fillér (15 krajczár.) S e füzetek nemcsak kiváló régiek műveinek gondos új kiadásait fogják tartalmazni, nemcsak a külföldi irodalom remekeinek nagyobbára *egyenesen vállalatunk számára készített* jeles fordításaival fogják gyarapítani a magyar közönség könyvtárait: hanem közölni fogják újabb magyar íróknak eredeti munkáit is, természetesen színét-javát annak, a mit a mai magyar tudományos és szépirodalom termel.

A »*Magyar Könyvtár*« lehetőleg sokoldalú lesz; nagy gondot fog fordítani az iskola szükségleteire is, külön iskolai kiadásokat is nyújtva; a mellett törekedni fog, hogy a vállalat olyan legyen, hogy az olvasó közönség minden osztálya találjon benne a maga számára valót.

Fel fogja ölelni a szépirodalom minden ágát: ad elbeszéléseket, kisebb regényeket, színműveket, verseket; e mellett közöl az aesthetika, az irodalomtörténet, a nemzeti és világtörténet, a természettudományok körébe vágó munkákat is.

E programm lelkiismeretes végrehajtása mellett remélhetjük, hogy vállalatunkat örömmel fogják látni az iskolában épügy, miint minden magyar házban, és hogy teljesen ki fogja szorítani a hasonló német vállalatokat, melyek fájdalom még ma is milliónyi példányszámban terjednek el Magyarországon.

Havonként legalább két füzet jelenik meg. Egy-egy füzet ára — kivéve a csak ritkán megjelenő kettős füzeteket — 15 kr. Kettős füzet ára 30 kr.

Minden füzet egyenkint kapható. Előfizetéseket 6 füzetre 90 krral, 12 füzetre 1 frt 80 krral, 24 füzetre 3 frt 60 krral, valamint mezei rendeléseket az egyes füzetekre elfogad *Lambel Róbert* (Wodianer F. és Piai) cs. kir. udvari könyvkereskedése, Budapesten, VI., *Andrássy-ut* 21. sz. alatt.

zetre 3 frt 60 krral, valamint mezei rendeléseket az egyes füzetekre elfogad *Lambel Róbert* (Wodianer F. és Piai) cs. kir. udvari könyvkereskedése, Budapesten, VI., *Andrássy-ut* 21. sz. alatt.

»**Zoologiai Lapok**« cím alatt *Parthay Géza*, a »*Szárnyasaink*« szerkesztője egy új, gazdagon illusztrált szaklapot indított az állattan, vadászat, állatvédelem és sport köréből. A lap első száma következő igen érdekes tartalommal jelent meg: Mit értünk bidogia alatt — A sörényes gnú (ábrával). — A leming (ábrával). — A lazacz (ábrával) — A fiahordó (ábrával). — A vándor madarak érkezéséről. — A hangyák életéből. — Fajharcok a méheknél. — A méhkirályné begubózása. — A méhek legeltetése. — Miért nem csipik meg a méhek a gyümölcsöket. — A Fox-Terrier. — A Schipperke kutya. — Az angol setter. — Viaszkodó nyirfajdok. — A vízi sikló. — A lap előfizetési ára egész évre 4 frt. Mutatványszámokat ingyen küld a kiadóhivatal.

A »**Magyarország**« politikai napilap abban birja sikere legfőbb titkát, hogy ez a lap a közönség kegyét ide-oda hajlongással nem keresi, hanem egyenesen, határozottan, se alulról, se felülről jövő befolyások által meg nem tántorítva, halad a maga útján. Van egyénisége és van lelke, a mely kifejezést nyer minden sorában. Hűséges tolmácsa a tradiczióális magyar függetlenségi politikának, mely a szuverén magyar állam eszméjéhez való konzervatív ragaszkodás mellett mindig a modern haladás zászlóvivője volt. Maga a lap is, mint zsurnalisztikai termék, a legmodernebb szellem szülötte, s mint ilyen, valóságos forradalmat csinált a magyar hírlapirodalomban. Ugy kihasználni a hírlapírás céljaira a modern technika minden eszközét, olyan boszorkányosan gyorsá tenni a hírszolgálatot, mint a hogy azt a »*Magyarország*« tette, előtte egyetlen hírlap meg sem kísérelte. Ez a zsurnalisztikai mozgékony-ság s az a publicisztikai rendületlenség a »*Magyarország*« ereje. A »*Magyarország*« szerkesztője *Holló Lajos*, hely. szerkesztője *Inczedy László*, főmunkatársa *Bartha Miklós*, a ki nemcsak elsőrendű politikai kapacitás, hanem a legelső magyar prózairó is. Tárzarovata gazdagságáról *Móra István*, *Abonyi Arpád*, *Sz. Nogáll Janka*, *Vértesi Arnold* és más jeles írók gondoskodnak. Napi rovatait a budapesti hírlapíró-gárda legfürgőbb, legügyesebb tollforgatói látják el. A »*Magyarország*« előfizetési ára: Egész évre 14 frt, félévre 7 frt, negyedévre 3 frt 50 kr, egy óra 1 frt 20 kr.

»**Szárnyasaink**« illusztrált baromfi-, galambtenyésztési és ornithologiai szaklap 19. száma *Parthay Géza* szerkesztésében következő tartalommal jelent meg: A baromfi-kállításokról. Részvételünk a párisi századvégi kiállításon. Sárga Cochin-kakas. Minorakatypus. A gyöngytyuk. A roueni kacska. A posta-galambok. Szemelvények a galambtenyésztés köréből. A kanári madár tenyésztése. A baromfi-kolera. Képek Angliából. A tengeri nyulivarának megkülönböztetése és a herélés. Vegyesek. Ezen lap előfizetési ára 2 frt. Mutatványszámokat ingyen küld a kiadóhivatal. Budapesten, VII. k. Rottenbiller-utca 30. szám.

Irodalmi értesítő. *Bolonden* Konrád most ünnepli hetvenedik születése napját; ez alkalommal összes 1040 iven 68 kötetre terjedő szépirodalmi munkái magyar fordításban 70 frt helyett füzve 5 frtért, egész vászon díszkötésekben 85 frt helyett 12 frt 50 krért küldetnek meg.

Megjelent: *Dvorsák* »Idézetek Tára« zsebkiadis, közel ezer szerzőtől több mint 4000 idézet, ára füzve 2 frt, díszkötésben 2 frt 40 kr.

Comp. Theol. Dogm. füzve 60 kr., kötve 1 frt.

— Comp. Hermeneut. Introductio 60 kr., kötve 1 frt. Havi Füzetek kiadóhivatala, Budapest II. Donáti-u. 3.

KOLOZSVÁRI LAPOK

Az erdélyi részek *egyetlen szépirodalmi hetilapja* megjelenik minden vasárnap 1½ iv tartalommal, diszes kiállításban, külön borítéklappal. Szerkeszti *Kovács Dezső* gymn. tanár; kiadja *Gombos Ferencz* nyomdatulajdonos.

A magas színvonalon álló szépirodalmi lap eddig megjelent számaiban közremunkáltak: *Márki Sándor* egyetemi tanár, *Kenessey Béla* és *Nagy Károly* theologiai tanárok alkalmi dolzataikkal, *Szabolcska Mihály*, *Jékely Aladár*, *Szász Gerő*, *E. Kovács Gyula*, *Rédiger Géza*, *Felszeghy Dezső*, *Boér Miklós*, *Szabó Jenő*, *Versényi György* költeményeikkel; *Fanghné-Gyujtó Izabella*, *Albisy Anna*, *Abonyi Arpád*, *Kovács Dezső* szerkesztő; *Sebesi Samu*, *Höry Béla*, *Fanovics Jenő*, *Cs. Papp József* és mások elbeszéléseikkel és egyéb érdekes dolgozataikkal.

A gazdag tartalom élénkítésére szép kivitelben közli: *Bartha Miklós* arcképét, a *Petőfi-Társaság* tagjai közé választása alkalmából, A 2 ik számban *E. Kovács Gyula* kitűnő színművész arcképét. A 3-ik számban *Szász Domokos* erdélyi ref. püspök arcképét, mely-t az elhunyt püspök családja is a legsikerültebbnek tart. A 4-ik számban *Szilágyi Sándor* elhunyt nagynevű történettudósunk és *Jászai Marinak* a legnagyobb tragikának szép arcképét találjuk. Mindenik képhez jellem- és életrajz van közölve.

Előfizetési díjak:

Egy óra	1 kor.	Fél évre	6 kor.
Negyed évre	3 »	Égész évre	12 »

Az előfizetési díjak legczélyszerűbben postautalványon küldhetők i.e.

Matatványszámokat kívánatra azonnal küld

A Kolozsvári Lapok kiadóhivatala.

„AZ ÉVSZAK“

női divat- és kézimunka lap.

Negyedik évfolyam.

Minden dicsekvés nélkül „Az Évszak“-ot nevezhetjük a divat lapok közt a legkitünőbbnek. Remek képeink mutatjuk be előfizetőinknek a **legújabb, legelegansabb** és legszebb divatot és olyan tökéletes magyarázattal, hogy a **kevésbé jártas szabász is eligazodhatik rajta**. A női ruhákon kívül „Az Évszak“ hoz minden számában sok változatos dolgot; felöleli az öltözködés minden tárgyát, ezenkívül ad remek kézimunkákat és kiválóan szép fehérnemű mintákat. Művészi kézi munkáinkat a muzeumokban levő régi remekekről választjuk. A divat-á usnők is megtalálják a szakmájukba vágó kalapokat, fejdíszeket, és ezek ugy vannak magyarázva, hogy **minden családanya** változtathatja utánok kalapjait, sőt maga is elkészítheti. Így „Az Évszak“ segítségével minden hölgy elkészítheti öltözeteit **fele áron**.

Szóval e lap közöl évenként 2000 női és gyermek öltözetet stb., 400 kézimunkát képből és magyarázattal és ad 12 színezett divat-képet. A szabásiveken, melyekből minden hóban adunk egyet, évenként 250 természetes nagyságu szabás jön. Mindezen előny „Az Évszak“-ot a közönség előtt kedveltté és **minden hölgynek nélkülözhetlenné teszi**. Végre, daczára hogy „Az Évszak“ olyan tartalmas, szívesen szolgálunk **ingyen** egy **mutatvány** számmal mindenkinék, a ki ezért kiadóhivatalunkhoz fordul. **A lap ára három óra 1 frt.** Előfizetéseket elfogad a „*Könyves Kálmán*“ irodalmi részvény-társaság, Budapest, VII. Kerepesi-ut 22. szám.

„AZ ÉVSZAK“

Mérvadó, tartalom dus lap a divat- és kézimunka stb. szakban.

Évenként **24. szám**, mely 2000 divat- és kézimunka ábrát tartalmaz; **24 szépirodalmi melleklet** jeles írók műveivel tartalmaz elbeszéléseket, költeményeket stb., **12 nagy szabásimelleklet** 500 szabással és 400 mintarajzzal, ezeken kívül 50 természetes nagyságu művészi kézimunkarajz; végre **12 nagy színezett divatkép** évenként 75 alakkal. Ára negyedévenként 1 frt. (Egy füzet ára 20 kr.) Előfizetéseket elfogad a „*Könyves Kálmán*“ irod. részv. társaság Budapest, VII. Kerepesi-ut 22. szám. **Matatványszámot kívánatra ingyen.**

Fűszer és vegyes kereskedő urak, illatszerészek, szatócok, fodrászok, czukrászok, korcsmárosok, továbbá mindennemű iparosok és gyárosok rendeljék meg

BACSKAY M. TIVADAR

A Kereskedelmi Vegyészeti

czimű most megjelent művét melynek utmutatásai alapján üzletük jövedelmét **35—40%**-al emelhetik.

Tisztviselő. tanító, postamester és körjegyző urak, nyugdíjasok és magánzók e mű utasításai alapján

havonta 130—200 forint mellékjövedelemre tehetnek szert.

Segélyével minden háztartásnál évente 200—400 forint megtakarítás érhető el.

A terjedelmes művet 1 frt 70 kr-nak postautalványon való beküldése ellenében portomentesen ajánlva küldi meg

A Kereskedelmi Vegyészeti könyvkiadó-vállalata
Újpest, István-utca 2. sz.

(Utánvét mellett is rendelhető.)

Az erdélyi részek **legolcsóbb** és legkiterjedtebb összeköttetésekkel bíró napilapja a

MAGYAR POLGÁR

gazdag politikai tartalommal, távirati, tárcza-, híres regényesarnok-rovatokkal, hetenként kétszer-háromszor, de **legalább egyszer melléklettel**, megjelenik nagy 4 ed rét iven, vasár- és ünnepnapok kivételével **mindennap**.

Előfizetési ár: egész évre 14 frt, félévre 7 frt, negyedévre 3 frt 50 kr., egy óra 1 frt 20 kr.

Az előfizetési pénzek a **Magyar Polgár** kiadóhivatalához intézendők, Kolozsvárra.

A Magyar Polgár Nyomdája

mely eddig is sok és méltó elismerésben részesült (még a külföldön is), ajánlja magát a könyvnyomdászat terén minden előforduló munkák legkifogástalanabb előállítására, jutányos árért.

Amerikai zsebórák.

Jótállással, hogy a nickel színét nem változtatja, szerkezete pontosabb és jobb, mint a legdrágábbakké.

Ára darabonként 3 frt.

Jótállás mellett, míg a készlet tart. Hozzá ezüstös óraláncz 60 krajczár.

Önborotváló készülék.

Fox, valódi solingeni gyártmány, sok kiállításon kitüntetve, gyakorlat nem kell. Megvágás kizárva. Tiszta és kényelmes munka. Bőrbetegségtől megment. Tartós és pénzmegtakarító. **Darabja 3 frt.** A penge *** csillagos aczélból és a többi részei alpaccából vannak.
I külön penge hozzá 1 frt.

Megrendelhető: **Pollák Sándor** főbizományosnál

Budapest, V. ker., **Kálmán-utca 17.**

Gyűjtőknek 5 darab után egy ingyen küldetik.

Személyszállító vonatok indulási ideje október 1-től.

A vonatok indulási ideje közep európai idő szerint van megállapítva. Az esti 6 órától reggeli 5 óra 59 percig terjedő éjjeli idő a percek aláhúzásával van megjelölve.

Budapest felé:

508 sz. EYORS V. szem. V.	805 sz. szem. V.	525 sz. VEGY. V.	507 sz. szem. V.	501 sz. EYORS V.
598	709	210	618	1101

Kolozsvártól indul:

2 sz. szem. V.	14 sz. VEGY. V.
725	438

Brassó felé:

502 sz. EYORS V.	538 sz. VEGY. V.	544 sz. sz. sz. t. v.	508 sz. szem. V.	514 sz. szem. V.
611	810	205	848	1110

Predeal felé:

516 sz. szem. V.	591 sz. sz. sz. t. v.	502 sz. EYORS V.
355	1100	219

Budapest felé:

527 sz. VEGY. V.	501 sz. EYORS V.	505 sz. szem. V.
508	245	748

Brassóból indul:

7802 sz. szem. V.	7812 sz. VEGY. V.	7804 sz. szem. V.
519	550	315

K. Vásárhely felé:

7711 sz. VEGY. V.	7718 sz. VEGY. V.
835	300

Budapest felé:

501 sz. EYORS V.	508 sz. EYORS V.	505 sz. szem. V.	545 sz. sz. sz. t. v.	507 sz. szem. V.
238	843	1132	222	1104

Nagy-Váradiól indul:

508 sz. szem. V.	502 sz. EYORS V.	524 sz. VEGY. V.	508 sz. szem. V.	504 sz. EYORS V.
206	218	122	388	714

Osaka felé:

8902 sz. szem. V.	8904 sz. szem. V.	8912 sz. VEGY. V.
1020	425	730

Gyoma felé:

6212 sz. VEGY. V.	6202 sz. szem. V.
550	237

Brassó felé:

508 sz. szem. V.	502 sz. EYORS V.	528 sz. VEGY. V.
1221	887	130

Kolozsvár felé:

518 sz. szem. V.	505 sz. szem. V.	507 sz. VEGY. e.	501 sz. EYORS V.
117	338	155	806

Arad felé:

605 sz. szem. V.	601 sz. EYORS V.	607 sz. szem. V.	611 sz. VEGY. V.
348	383	200	811

Maros-Indásról indul:

7112 sz. VEGY. V.	7164 sz. sz. sz. t. v.	7170 sz. sz. sz. t. v.
400	910	420

Beszerceze felé:

Kis-Kapusról indul:

7902 sz. szem. V.	7804 sz. sz. sz. t. v.	7804 sz. szem. V.	7812 sz. VEGY. V.
220	448	1125	710

Kis-Kapus felé:

7811 sz. VEGY. V.	7863 sz. sz. sz. t. v.	7801 sz. szem. V.	7903 sz. szem. V.
741	121	440	1030

Nagy-Szebenből indul:

7412 sz. VEGY. V.	7414 sz. VEGY. V.	7416 sz. VEGY. V.
530	215	825

Nagy-Disznód felé:

7822 sz. VEGY. V.	7824 sz. VEGY. V.
430	200

Fogarás felé:

Maros-Vásárhelyről indul:

7001 sz. szem. V.	7005 sz. szem. V.	7003 sz. szem. V.	7011 sz. VEGY. V.
530	1225	550	954

Kocsárd felé:

7014 sz. VEGY. V.	7016 sz. VEGY. V.	7014 sz. VEGY. V.
522	1042	522

Szász-Regen felé:

7801 sz. szem. V.	7803 sz. szem. V.	7811 sz. VEGY. V.
704	1230	505

Brassó felé:

7912 sz. VEGY. V.	7914 sz. VEGY. V.
710	1105

Csik-Szereda felé:

7612 sz. VEGY. V.	7614 sz. VEGY. V.
322	1108

Szegváról indul:

Szudvarhely felé:

Cartalom:

Erzsébet királyné emlékezete	85—87. 1.	Solymássy Adolf. A Jalomicza völgye. (3 képpel)	100—102. 1.
Farkasházi F. Zsigmond dr. Az E. K. F. és a vármegyék	88—89. 1.	Hankó Vilmos dr. Világszép Erdély	102—104. 1.
Merza Gyula. A tájképfestészet és turistaság	89—90. 1.	Különfélék. (Tiszteleti tagjaink)	104—107. 1.
Boér Miklós. Egy tót telepítés a Rézhegységben	90—93. 1.	Egyesületi élet. (A központ gyűlései)	107—108. 1.
Radnóti Dezső. Az Andrássy-havasi menedékház fölvatása (4 képpel)	93—94. 1.	Magyar helynevek. (Az új helységnévtár.)	108. 1.
Szinte Gábor. Vajda-Hunyad (4 képpel)	95—100. 1.	Menedék házak. (Az építő bizottság gyűlése)	108. 1.
		Külföldi turista hírek. (Új turista folyóirat)	108. 1.

Kalota Könyvkiadó, Kolozsvár
Postacím: 407505 Savadisla, 403
Tel. 0264-374.283
Mobil: 0727-939.808
e-mail: kalotakft@yahoo.com

EXLIBRIS - re'ne're -
0766 - 45 63 03 -
Lőrincz Hedikóval

Raktárkészlet/2010

Szépirodalom:

- BÁLINT TIBOR: SÁNTA ANGYALOK UTCÁJA**, dráma, 96 old. (9,00,-) 3 db
Nagyker: 5,80+ Áfa ✓
VASS LÁSZLÓ LEVENTE: ÜVEGMEZŐK, összegyűjtött versek, 64 old. (7,70,-) 3 db
Nagyker: 5,00+ Áfa ✓
VENCZERÉDI BEA: NEVESS A TEMETÉSEMEN, regény, 238 old. (16,00,-) 5 db
Nagyker: 10,00+ Áfa ✓
KARÁCSONY BENŐ: NYÁRI DÉLUTÁN, novellák, 320 old. (22,00,-) 3 db
Nagyker: 15,00+ Áfa ✓
GÉCZI A. JÁNOS: CSAK FIATALOKNAK, novellák, 325 old. (22,00,-) 3 db
Nagyker: 16,00+ Áfa ✓

Erdélyről másként:

- EGYED PÉTER: LÁTLELET**, tanulmányok Románia tizenöt évéről, 346 old. (15,00,-) 3 db
Nagyker: 10,00+ Áfa ✓
SORBÁN ANGELLA - NAGY KATA: ÖRÖKÖLT DILEMMÁK, beszélgetések a romániai magyar társadalomról, 264 old. (16,00,-) 3 db
Nagyker: 10,00+ Áfa ✓
SZILÁGYI N. SÁNDOR: MIEGYMÁS, közéleti írások, 832 old. (32,00,-) 2 db
Nagyker: 20,00+ Áfa ✓
VARGA ATTILA: NULLA PAX SINE IUSTITIA, kisebbségi írások, 384 old. (12,00,-) 3 db
Nagyker: 8,00+ Áfa ✓
ALMOK SZALLODAJA, erdelyi magyar költők 1918-2001, 542 old. (33,50,-) 3 db
Nagyker: 21,00+ Áfa ✓
LASSITOTT LONEZES, erdelyi magyar elbeszélők 1918-2001, 544 old. (33,50,-) 3 db
Nagyker: 21,00+ Áfa ✓
AZ EMBERFEJU MADAR, erdelyi magyar esszéirok 1918-2001, 490 old. (33,50,-) 3 db
Nagyker: 21,00+ Áfa ✓

Gyerekeknek ajánlom:

- FÁBÓL VASKARIKA** – kifesthető szólások és közmondások (3,50,-) 10 db
- 4 szín - méret :A4 ✓
Nagyker: 2,30+ Áfa
KISS BITAY ÉVA: ÁLLATPARÁDÉ – Mesepalack sorozat, (8,00,-) 5 db
- 2 szín – 88 old. ✓
Nagyker: 5,10+ Áfa

12.05.2010.

ⓧ Ré'pirodalom
I kötet - Válasz után, 33,5ly 1 db.
II - - Örökmozgó, 33,5ly 1 db.
III - - Caligula helytartója 33,5ly 1 db.

Studia
Gézi Borzika

A'ne're ✓
BRICS ILDIKÓ
800

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

VII. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1898. 10—12. szám.

Erzsébet királyné emlékezete.

A választmány részvéte.

Az E. K. E. választmánya szept. 14-én *rendkívüli gyűlést* tartott, melyen megállapította azokat a módokat, melyekkel *Erzsébet* királynénk halálával az országot és nemzetet ért megrendítő gyászban részt kívánt venni.

A gyűlésen *Feilitzsch* Arthur báró elnökölt. Jegyzett *Kovács* Géza titkár.

Jelen voltak: *Halász* Ignác dr. egyetemi tanár, *Kardoss* Kálmán posta-távirda főfelügyelő, *Merza* Gyula E. K. E. főpénztáros, *Nedoroszték* János bankaligazgató, *Palkovics* József tábornagy, *Radnóti* Dezső E. K. E. főtitkár, *Szekula* Ákos vezérigazgató, *Széchy* Ákos dr. igazgató, *Teleki* László gróf, *Tanács* József gyógyszerész, *Fodor* János m. á. v. számtiszt, *Versényi* Gábor tanár, *Weisz* József ügyvéd.

Feilitzsch Arthur báró mélyen megrendülve jelenti, hogy az országot és nemzetet a legfájdalmasabb gyász sújtotta. (Az elnökkel együtt a választmányi tagok felállanak.) Elvesztettük legjobb, legnemesebb királynénkat: *Erzsébetet*. A csapás nagyságát, a fájdalom őszinteségét kifejezi az a legnagyobb részvét, melylyel az egész ország bánattól sújtott felséges királyunkat most körülveszi. Ecseteli a csapás nagyságát, vázolja Erzsébet királynő áldásos életét és lesújtó szavakkal itéli el a merénylőt, aki a legnemesebb, a legszentebb királynőtől fosztotta meg a magyar nemzetet.

Végül indítványozza a következőket:

1. Az *Erdélyi Kárpát-Egyesület* Erzsébet királyné ő Felsége elhunyt alkalmából legmélyebb részvétét és fájdalmát jegyzőkönyvében örökíti meg;
2. A Király ő Felségéhez a megrendítő gyászeset alkalmából részvétíratot intéz;
3. Kimondja továbbá, hogy mély gyászának külső kifejezése végett hivatalos helyiségére 30 napig gyászlobogót tűz ki és jelvényeit 3 hónapig gyászba vonva viseli;
4. Az *Erdély* folyó évi számát gyászkeretben jelenteti meg;
5. Felhatalmazza az elnökséget, hogy királynénk emlékére Erzsébet-lobogó készítése és Erzsébet-menedékház építése érdekében a következő választmányi gyűlésnek javaslatot tegyen.
6. Végül kimondja, hogy József Ágost kir. herceg ő Fenségét, mint az egyesület védőjét, részvétének kifejezésével, e határozatokról értesíti.

A választmány egyhangulag hozzájárul az indítványokhoz gr. *Teleki* Lászlónak azzal a pótlásával, hogy az elnök beszéde, mely a választmány érzésének hű kifejezője, szintén bevessék a jegyzőkönyvbe.

Palkovics József tábornagy a választmányi tagok nevében köszönetét fejezi ki az elnöknek, hogy a választmányi gyűlés összehívásával alkalmat adott a legmélyebb részvét kifejezésére és köszönetét azért, hogy a tagok fájdalmas érzéseinek oly szép és meleg kifejezést adott.

Elnök ezek után a választmányi gyűlést bezárja.

Részvétírat Királyunk ő Felségéhez.

Császári és Apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

A magas trón zsámolya előtt összesereglett gyászolók csoportjához szerény és kicsiny egyesületünk is oda sorakozik, hogy legmélyebb hódolattal kifejezze igaz és őszinte részvétét a kétségbeejtő csapás fölött, mely bálványozott Nagyasszonyunknak, imádott Királynénknak, nemzeti jogaink Órangyalának megrendítő gyászos elhunytával hön szeretett Felséges királyunkat, Felséges családját, hazánkat és a nemzetet oly váratlanul árvaságra juttatta.

Egyesületünk, mint a természet szépségeinek hirdetője, méltán az erdők, hegyek s havasok képviselőjében jön megsíratni, meggyászolni azt a Szent Asszonyt, a ki annyira szerette a természetet és a ki oly sokszor kereste föl annak Istentől pazarul megáldott és szépségekkel földíszított helyeit.

Zokogva borulunk a legjobb, a legnemesebb Királyasszony ravatalára, buzgó fohással kérve a Mindenhatót, hogy Felségedet a nagy és megmérhetetlen csapás elviselésében erősítse meg és adjon enyhülést és vigaszt a mi szeretetünkben, népei szeretetében, mely immár megsztatlanul csak Felségedet ölelheti körül.

A bánattal mélyen lesújtva, szívszakadva jövünk e gyászíratunkkal Felséged elé, a legmélyebb hódolattal kérve, hogy Erdély bérceinek, erdőinek és természeti szépségeinek képviselőjében egyesületünk mélyen átértzett, legőszintébb részvétét legkegyelmesebben elfogadni méltóztassék.

Legmélyebb alattvalói hódolattal maradván,
Kolozsvárt, az 1898. szept. 14-én tartott választmányi gyűlésből
Császári és Apostoli Királyi Felségednek legalázatosabb szolgálói:

Feilitzsch Arthur br.,
társelnök.

Radnóti Desső,
főtthár.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Részvétírat József Ágost kir. herczeg ő Fenségéhez.

Császári és királyi Fenség! Legkegyelmesebb Védőnk!

Ama nagy csapás, mely Erzsébet királynénk ő felsége megrendítő elhunytával a felséges királyi házat és a magyar nemzetet sujtotta, a legmélyebb gyászba borította egyesületünket is, mely a gyászba borult felséges háznak egyik tagját: Fenségedet tisztelheti védőjéül. A nagy és pótolhatatlan veszteség hírére egyesületünk választmánya azonnal rendkívüli gyűlést tartott és egyhangulag kimondotta, mikép:

(Lásd fennebb a határozatokat.)

Midőn e határozatainkat Fenséged kegyes tudomására hozzuk, mély hódolattal kérjük, hogy azokat jóváhagyólag tudomásul venni és az utóbbi pontra nézve az elnevezést illetőleg a legfelsőbb helyről a legmagasabb engedélyt részünkre kinyerni kegyeskedjék.

Szabadjon ezt a fájdalmas alkalmat megragadnunk, hogy a pótolhatatlan veszteség fölött, mely hön szeretett Királyunk mellett Fenségedet is sujtotta, a legbensőbb és legmélyebben átértzett részvétünket fejezzük ki, hiszen a dicsőült felséges Királyné, a természet szépségeinek, melynek mi is hirdetői vagyunk, legigazabb, bámulója volt és a természet szépségeinek méltánylásában mindnyájunkat felülmult. Vajha a mindenható adna enyhülést és vigaszt mindazoknak, kik az elsíratott és meggyászolt felejthetetlen Királynéban hú hitvestársat, önfeláldozó anyát és szerető rokont vesztek!

Legmélyebb gyászunk és részvétünk ismételt kifejezésével, vagyunk
Kolozsvárt, az 1898. szept. 15-én tartott választmányi gyűlésből
Felséges cs. és kir. Főherczeg úr legalázatosabb szolgálói

Feilitzsch Arthur br.,
társelnök.

Radnóti Desső,
főtthár.

József Ágost kir. herczeg védő válasza.

Kis-Tapolcsány, szept. 24.

József Ágost főherczeg úr ő cs. és kir. fensége legmagasabb megbízásából van szerencsém az egyesület nevében kifejezett részvétért és ő cs. és kir. fensége legmagasabb tudomására hozott gyászra vonatkozó határozatokért legmagasabb köszönetét átküldeni.

A mi a felépítendő menedékház és lobogó elnevezését illeti, ő cs. és kir. fensége legmagasabb véleménye szerint ez semmiféle akadályokkal járnai nem fog, de tekintettel arra, hogy ő felsége a király, ő cs. és kir. fensége tudomása szerint, jelenleg különféle ügyekkel túl lévén halmozva, ő cs. és kir. fensége czélszerűnek tartja, ezt a kérést 8 hét lefolyása után ujonnan felterjeszteni, a midőn majd ő cs. és kir. fensége az elnevezésre szükséges legmagasabb engedélyt kinyerni kegyes lesz.

Kiváló tisztelet nyilvánítása mellett

Szmrecsányi, ezredes.

Erzsébet-lobogó.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület felhívása Magyarországnak asszonyaihoz.

Mária-lobogónak nevezték hajdan a szent Anya tiszteletére készített hadi trofeumot. Nevezzük Erzsébet-lobogónak azt a zászlót, melyet a kultura szent harcaiban fogunk fennen hordozni. Miként hajdan a Mária-lobogó eszmét képviselt, úgy képviselje az Erzsébet-lobogó is a szeretetet, a békét, a jótékonyt. És valjon honnan indulhatna méltóbb útjára ez az új lobogó, ha nem Erdélyből, a természeti szépségek e hazájából, a hol egykor a mi szent Asszonyunk megdicsőült fia, immár legendás emlékű trónörökösünk oly szívesen és örömmel időzött? Valjon hol van nagyobb szükség a szeretetre, a felvilágosodásra, a békére, mint épen ez ország-részben, a hol a kultura áldása lassan hatol be a havasok rengetegébe és a hol még könnyen lángra gyúl a félrevezetett emberi szenvedély?

Erzsébet-lobogót akarunk a kulturának, a békének, a szeretetnek szőni, szépet ragyogót, méltót most elsíratott, meggyászolt Órangyalunkhoz, Védőasszonyunkhoz, hogy a hová e szent jelvényt elvisszük, áhítat, szent ihlet lépjen nyomában. Nemzeti trikolor kell nekünk, mely alatt folytassuk az Ő nevével, az Ő emlékével a kultura harczát.

Ezt a lobogót, az első szent Erzsébet-lobogót Magyarország asszonyainak és honleányainak kell megteremteniök. Juttasson minden honleány jelképül az ájtatos áldozatkészség adományaként egy szalagot, egy szöveget ehhez a lobogóhoz, hogy elmondhassuk, mikép annak minden szálát, minden ékítését a nagy Királynő iránt való rajongó szeretet alkotta össze.

És mikor kész, hordozzuk végig az országban és hirdessük azokat a nagy és nemes czélokot, melyekért fenkölt törekvésű egyesületünk küzd és melyeknek senki nemesebb támogatója és hirdetője nem volt, mint feledhetetlen Szent Asszonyunk, imádott Királynőnk.

Nem kérünk sokat, de *mindenkitől* kérünk, hogy az első Erzsébet-lobogó adakozóinak aranykönyvében minden magyar asszony, minden honleány ott legyen.

Kolozsvárt, 1898. szept. 17-én.

Honfíui üdvözzel:

Feilitzsch Arthur br.,
társelnök.

Radnóti Dezső,
főtthár.

Az E. K. E. és a vármegyék.

Hazánkban még mindig a leghálátlanabb foglalkozások közé tartozik közjótékonyt gyakorolni, közművelést terjeszteni, közvagyonosodást előmozdítani. Az embernek bosszánatot kell kérnie, hogy ha másokért mer dolgozni és könyörögni kell azért a kegyért, hogy elfogadják áldozatait, eltűnjék önzetlen munkálkodását.

Elismerjük, hogy amennyiben egyesek altruisztikus áldásosztogatásáról van szó, a közvélemény eme rezervált hidegsége még némileg megokolt. Mert elég gyakran kell tapasztalnunk, hogy a közért való heves lelkesedés palástja alól hirtelen előbukkan az önzés, a haszonlesés vagy a kapaszkodás lólába. De mikor olyan testületek közhasznú tevékenysége forog szóban, a hol az önczél és érdek formája ki van zárva, akkor igazán érthetetlen a bizalmatlanság és közöny, melylyel küzdve — úgyszólván erőszakkal — kénytelen a közczélú testület hivatását teljesíteni: jót, hasznosat művelni.

Itt van példának okáért a mi egyesületünk: az *Erdélyi Kárpát-Egyesület*. Szerény cím alatt ez az egyesület a kulturális, nemzetgazdasági és nemzeti-politikai feladatoknak szavakkal vagy kézzel fogható adatokkal ki sem fejezhető roppant sokaságát valósítja meg napról-napra. A hova lép: lába nyomán a magyarosodás, a civilizáció és a gazdasági fejlődés gazdag flórája sarjadoz. Utat tör magának fel az ismeretlen hegységek közé és az idegen ajkú félvadak között magyar szót terjeszt, mozgásba hozza szunnyadó értelmüket és anyagi jókhoz juttatja a puliszkán élő nyomorultakat. Egy-egy ut vagy menedékház, mely az erdélyi havasok között az *E. K. E.* létezését, működését hirdeti, valósággal egy-egy darabka *Európa* ott az ázsiai elszigeteltségek közepette.

És mily hatalmas áradattal lüktet az *E. K. E.* középpontjából az áldás száz faja az erdélyi részek minden megyéjébe! A honismertető könyvek és füzetek sokasága felhívja a közfigyelmet hazarészünk ismeretlen, rejtett kincseire. Az idegen forgalom — statisztikailag lehetne kimutatni — megnégyszereződött az *Erdélyi Kárpát-Egyesület* működése óta. Az utazási évad alatt a külföldiek és hazánk más vidékeiről való turisták egész rajait irányítja az *E. K. E.* középpontja ide-oda. Az idegen pedig pénzt hoz, melyre oly nagy szüksége van szegény kis Erdélyünk szűkölködő lakosságának.

Hogy mindez mily megbecsülhetetlen gazdasági és közművelődési vívmány, azt nálunk nem tudják megbecsülni, pedig Olaszország és a Svájc példájából meg is nevezhetnők, mit jelent egy népnek az idegenség érdeklő-

dése. Olaszországban milliókra rugó budget-tétel a külföldiek otthagyt pénzé; Svájc lakossága úgyszólván az idegenek zsírján hízik. Ezt az áldást honosítja meg nálunk az *E. K. E.*

Hálát nem kíván és nem remél e nemes munkálkodásáért egyesületünk; mert a maga elé tűzött feladat megvalósítása neki: *önczél*. Azt azonban elvárhatná, hogy azok, a kikért első sorban dolgozik és a kik első sorban élvezik sikerei előnyeit, kezére járjanak jóakarral, erkölcsi és anyagi támogatással, mert hisz magukért teszik, a mit rajtunk segítenek.

Szólunk itt első sorban az erdélyi vármegyékhez, melyeknek hatalmas, megbecsülhetetlen támasza a Kárpát-Egyesület és melyeknek ezzel szemben viszont önérdék parancsolta kötelessége az egyesületnek szilárd és megbízható támaszaivá lenni. Hisz amit az *E. K. E.* művel, azt mind a vármegyéknek történelem és törvény által rájuk rótt feladataiból valósítja meg. Amit mi alkotunk, azt a vármegyéknek volna hivatása megtenni; az ő kötelességüket vállaljuk mi át magunkra és munkaprogrammjukat megvalósítjuk az egész ország támogatásának, közreműködésének bevonásával.

Előnyösebb munkaáthárítás csakugyan nem képzelhető! Hétezer áldozatkész tagja az egyesületnek — Magyarország minden vidékéről — nyújtja a mi közvetítésünkkel erkölcsi és anyagi támogatását ama feladatoknak a teljesítésére, melyeket nélkülünk egy-egy erdélyi vármegye a maga korlátolt erejével, szűkös eszközeivel lenne kénytelen egyedül magára vállalni. Mikor vándorló tanítói vagyunk a népnek, mikor a megélhetés új eszközeit visszük közéje, mikor megnyitjuk a rengetegeket és utakat építünk fel a megközelíthetetlen magasságokra, mikor megismertetjük a világgal egyik másik vármegyénk sajátosságait, érdekességeit, mikor oda tereljük az idegenek érdeklődését és pénzét: akkor mindig és szünös-szüntelen az erdélyi vármegyékért és helyettük dolgozunk, — sokan: kevesekért; egy nagyszabású apparátus: kisarányú kerületekért.

Úgy hisszük, fölösleges folytatnunk: az elmondottakból meg lehet érteni, mivel tartoznak az erdélyi vármegyék az *E. K. E.-nek*. *Tartoznak*, mondjuk, amennyiben itt nemcsak hazafias törekvések támogatásáról, közhasznú célok előmozdításáról van szó, hanem arról, hogy a vármegyék *önmagukon* segítsenek, enczéljaik és kötelmeik megvalósítására a legkedvezőbb transzmisszió útján közreműködjenek. Nekik csupán csekély részben kell a fűtőanyagot szolgáltatniok, hogy egy impozáns gépezet erőteljesen dolgozzék — ő érettük

Hiszen elismerjük; vármegyéink eddig is tudatában voltak annak kölcsönhatásnak, melynek köztük és az *E. K. E.* között fenn kell állania. Áldoztak és lelkesedtek is egyesületünkért — de csak kis mértékben.

Fejtegetéseink — bizton hisszük — meg fogják győzni az erdélyi részek vármegyéit, hogy eddigi szörványos és óvatos áldozatkész-ségük nem áll arányban a mi hivatásunk, éret-tük kifejttet munkálkodásunk és saját érdekeik fontosságával és értékével.

Rendszeres, tágkörű támogatást kérünk és remélünk nem önmagunknak, hanem önékik: az erdélyi vármegyéknek, melyekért még oly sokat lehet és kell tenni, és melyek nem várhatják, hogy az ország lakossága a mi közremunkálásunk csatornáin át istápolja őket; ha maguk nem járnak elől tudatos és akaraterős jó példával.

A tájképfestészet és turistaság.

Irta: **Merza Gyula**

A festészetnek ma már egy különleges nemét alkotja az ugynevezett *alpesi festőművészet* (peinture de montagne), mely *Gos Albert* szerint »a művész ama szerepéből áll, hogy a hegységet megszólaltatni, annak saját beszédét mint egy megérteni, egyszóval a jellemét felfogni törekedjék.«

Eddigél e téren a svájci alpesi festő-iskola vezetett, mely Franciaország képképzőművészei magának foglalta le, sőt a más nemzetbeli művészek is előszeretettel svájci tárgyat választottak kidolgozásra.

A folyó évben a »Club Alpin Français« védősége alatt az alpesi tájképfestők Párisban társulatot alakítottak, melynek élén *F. Schrader*, a club első alelnöke áll és az első kiállításukat 140 szebbnél-szebb pásztell- és akvarell-képpel nyitották meg. A kiállítók — szám szerint mintegy húszan — nagybecsű képekkel voltak képviselve és Svájc mellett a francia hegyvidékek domináltak.

Az elnök festményeivel a kiállításon is vezetett, mert két csodálatosan megkapó akvarelljével a *Mont Perdu*-t és a kelő naptól megvilágított *Breithorn*-t nemcsak hegyismeretre valló mesteri ecsettel, de valóságos költői lendülettel varázsolta a néző elé.

Az alpesi tájképfestők természetesen első sorban az akvarellt kultiválják, mert ez a festési mód engedi meg leginkább, hogy a természet röpké benyomásait és mulékony hangulatait gyors ecsetvonásokkal rögzíteni lehessen. A kivétel nehézségeit különösen a magasabb csúcsok lefestésénél lehetetlen számításán kívül hagynunk, miután nem könnyű dolog ám a vázlatokat hegymászás útján készíteni s menthető, ha egyik-másik művész még vonakodik festékes dobozait a hegy-óriásokra felcipelni, pedig bizony a tájképek mellett is alig van háladatosabb és nagyobb hatást keltő kép-tárgy, mint a havasok csodaszép világa.

A múlt évadban az angol »Alpine Club« 80 drb. hegyi tájszépességeket ábrázoló képből külön kiállítást rendezett Londonban, mely egy felülről megvilágított tágas teremben volt közszemlére kitéve.

Ott volt látható a *Salczkammergut*, az *Inn* völgye *Bozen* vidéke és más havasi tájak, de túlnyomólag a svájci hegyvidékek vonták magunkra a figyelmet.

Gos Albert a *Matterhorn*-t holdvilágnál és naplementekor két gyönyörűen színgazdag képben mutatta be.

Egy kisebb akvarell-kép *Williams* Alfrédától a ködöt igyekezett a *Sky* szigeten mesterileg karakterizálni.

Azonban legnagyobb benyomást a *Molyneux* vászna keltett, mely a pirkadó hajnalt a *Himaláján* tüntette fel.

Egy szemtanú erről a képről így ír: »E kép látványa egészen a csalódásig élethű érzést kelt a nézőben; rózsaszín hó, aranyozott szirtek, kéklő mélységek, a völgyből könnyedén felszálló ködfoszlányok a hegység csipkészetén végighúzódnak, megkapó reálítással engednek egy exotikus havasi világba bepillantani.«

A nagy magaslatok megfestésénél, illetve ilyen vázlatok fölvetésénél a művész és turista nem választható el egymástól, miért is éppen a művész-turisták feladata, hogy egyik kézben a mászó bottal, másikban az ecsettel varázsolják elénk az örök szép természet titokzatos alkotásait. Éppen a festőművészet és a turistaság eddigi laza kapcsolatából magyarázható meg, hogy különösen az alpesi tájképfestészet nem igen talált eddig megfelelő művelőkre.

Pl. a párisi Salon idei nagy képtárlatán bemutattott 3000 kép között a »peinture de montagne« alig volt 30 képpel képviselve; igaz, hogy az alpesi tájképfestők nevezetesebbjei, élükön *Desbrosses*-al, ki a hegység rejtelmait legjobban ismeri, testületileg az egy időben megnyílt külön kiállításra küldötték ilyenmű festményeiket, melyek a Cercle de Librairie termeiben a közönségre nagy vonzerőt gyakoroltak. A minden képképzőművészen feltalálható tájképek mellett az ugynevezett hegyvidékeket, havasokat és azok környezetét ábrázoló festményeknek külön alpesi képtárlaton való bemutatása turista szempontból is melegen üdvözölhető. A párisi példából kiindulva elmondhatjuk, hogy a különleges alpesi tájképképzés önálló formában való kidomborodása egyenesen a turista egyesületeknek a közszellemre gyakorolt befolyására vezethető vissza. Különben a múlt év folyamán az Osztrák Turista Klub is saját helyiségeiben az alpesi tájképek egész sorozatát állította ki, mely kísérlet a bécsi turistakörök általános elismerésével találkozott.

Ugyancsak a lefolyt év végén Genfben, majd Párisban *Baud-Bovy* Ágost, a genfi festőművészek egyik elsőrangú képviselője 33 szebbnél-szebb havasi tájképet állított közszemlére.

A thuni és genfi tavak festői vidéke és a Kien-völgy regényessége mellett ott fehérlett egy vásznon a Jungfrau-havas czukorsüvege; egy hangulatos kép a lauterbrunneni völgyet alkonyatkor tüntette fel; a felkelő nap első sugarai egy képen a Hundshorn csúcsán törtek meg, a másikon pedig a leáldozó napfény az *Eiger* és *Mönch* hófehér ormait aranyozta meg.

Baud-Bovy a hegységek szenvedélyes kedvelője a művészi temperamentumot az alpinista gyakorlott

szemével egyesíti és éppen ezért nevezte őt a napjainkban elhunyt *Puvisde Chavaunes*: a hegység költőjének.

Ez év elején *Gallois* francia festő szintén érdekes alpesi képkiallítást rendezett a párisi földrajzi társulatban, még pedig nem csupán festmények, hanem kisebb vázlatok, tollrajzok, tus és színes akvarellek és fénykép fölvételek tanúságos összecsoportosításával.

E téren minálunk az E. K. E. is már két év előtt kezdeményezőleg lépett fel és a közp. irodában kiállított képgyűjteményünk, mely Erdély tájszépségeit tünteti fel, állandóan megtekinthető.

E képtár gyarapítására irányuló ajánlatokat, illetve adományokat az E. K. E. köszönettel fogadja s felhívjuk ez úton is a rajzzal és festéssel, valamint a fotografiával foglalkozó igen tisztelt tagtársakat, művészeket és műkedvelőket egyaránt, hogy gyűjteményünk kiegészítését becses ajándékaikkal előmozdítani sziveskedjenek.

Egy sikerült tájkép, vagy illusztráció a legjobb leírásnál is beszédesebb szószólója valamely vidéknek és közvetve a turistaság gyakorlására ösztönöz.

Egy tót-telepítés a Rézhegységben.

(*Magyar-Patak.*)

Irta: **Boér Miklós.**

Ski a Rézhegység érdekesen váltakozó tagozatait ismeri, oly szép hegyi vidékkel ismerkedett meg, melyhez hasonlót, csak az erdélyi Kárpátok hegygerincei között talál. Van itt minden, ami álmódosításba ringatja s csodás varázslattal emeli a magasba a nagy, az isteni szép alkotások iránt fogékony lelket . . . Füstös, mohos, kopár sziklák amelyek, mint az örök Istenség megkövült darabjai imádságra hangolnak; virágos, daltól hangos völgyei ahol az örök ideál legszebb álmai olvadtak színekbe és búvájos hangokba; terméketlen, kavicsos domboldalai, amelyeknek csillámló kvarcz szilánkjai a földre hullott csillagokat juttatják eszünkbe; tátongó, ijesztően sötét sziklahasadékai, amelyek megriasztanak s kétségbeejtő módon figyelmeztetnek a borzalmas pokolra . . . A vígan tova csobogó hegyi patakok, mintha csak az örök életről beszélnének s a krisztálytisza erekben vígan eviczkélő pisztrángok pedig szívünkbe és lelkünkbe szűrnék a gondtalan élet minden ragyogását.

Itt állok a »Tirimás« (irtás) sziklahegyén és nézek 630 méter magasságból a Berettyó szelid völgyére. Tulajdonképen *Magyar-Patakon* vagyok; bár a falút sehol sem látom . . . De talán nincsen is! . . . Ha egy-egy kilométert barangolok a hegyek közt, erdőn, mezőn át: elémbe tűnik egy szegényes kunyhó, amelynek se színe, se alakja! Rongyos fedelét s a fából, sövényből összetákolat házikó kopott falait elfödi előlem az imbolygó lombos fák egy-egy kis csoportja . . . A temp'om se látszik . . . Hol élnek és hol imádkoz-

nak itt? Kik laknak ezen a helyen? . . . Tudnak-e ezek valamit az égről, melynek bolygó vándorai fényt és meleget adnak a földieknek? Ismerik-e ezt a gyönyörű vidéket, ahol én most egy sziklaszéken ülve *imádkozom*? . . . Hallották-e már az erdő zúgását, a madarak dalát, a csermely csobogását, amelyekben a csodás természet, — nekik talán érthetetlen nyelven — beszél?

Megcsókolom a sziklaágyat s úgy tetszik nekem, mintha puha, patyolat fehér párnákon nyugodnám; még érzem is, hogy a hideg kőtestből forró lehetet csapja meg arcomat . . .

Alig tudok elválni a helytől, hogy aztán megismerkedjem a községgel, amely 2491 k. h. területen fekszik

Amint a Tirimás erdőségből kibontakozom, egy hegyi tisztás terül el előttem, melyen vidám csikók pajzánul ugrándoznak s távolabb, a domboldalon, jó módra emlékeztető lakóház s gazdasági épületek emelkednek. Itt lakik a *Réz-király* (Hummel Tóni), akinek vendégszerető házában töltök én néhány kedves napot, amíg megismerkedem Magyar-Patak lakosságával, a környékkel s az itteni érdekes viszonyokkal. Bizony, e kedves család nélkül vajmi keveset ért volna az én kirándulásom! Itt nyertem útbaigazítást, felvilágosításokat, igazi magyar barátságot és annyi előzékenységet, hogy azt már egy rövid közlemény keretében nem is lehet elmondani. Mert a Réz-király háza örökös vendéglátás színtere. Aki felvetődik hivatalos avagy magán ügyben a Réz-hegység e részébe, az itt találja magát (de aztán, jól ám!) De nem is lehet ez másképpen; mert a Réz-király nem holmi közönséges ember! Először is egyetlen intelligens földbirtokosa a nagy tót-telepítvénynek, aztán ő a *hét kerületre osztott* községnek a főbírája, anyakönyvvezetője, az egyház főgondnoka, a birtokosság elnöke, regale-bérlő, kereskedő, stb. stb. (Csak azt feledtem el kipuhatolni, hogy a Mária-egyletnek nem tiszteletbeli elnöke-e? mert hogy tagja, a már *szinte bizonyos!*) No, ennyi hivatal és hivatalos közepette, nem tudom, mi történnék vele, ha az ő áldott jóságú neje nem egyszermind hú munkatársa is, aki a főbb hivatalokon kívül aztán mindent végez, ami asszonyi erejéhez mérten tőle elvárható.

Itt a Tirimás tetején, különben egész gyönyörűség lehet a Réz-király élete s ha az erdő-zúgás, madárdalolás, csermely-csobogás közzé *gyermek kacagás is vegyülne*, épen mennyei állapot volna! . . . A játszadozó gyermekeket a ház két kis *Muccuskája* (két megszelídített őz) pótolja. Ezekkel játszadozik a Réz-király, ha a napi teendőktől menten, olykor-okor egy kis szabad ideje is akad.

És most hadd írjam le azt az érdekes községet, melynek fekvése oly szép, népe oly érdekes s beosztása (kerületekre) egyetlen a mi vármegyénkben.

A 233 házzásból (hivatalos adat; de azt hiszem, hogy ma már e szám szaporodott) álló községnek 1412 tót lakója van, kik igen kevesen tudnak magyarul. A nép rendkívül vallásos — ám nem épen olyan erkölcsös; munkás, szorgalmas — de nem eléggé tiszta, bár ünnepnapokon ugyancsak riktósan kiöltözik s nagyon szereti a feltűnő színeket; szeret dolgozni és múltatni

egyaránt, de magán a tulajdont — különösen a multban, nem valami tulságosan respektálta. Ma már, e tekintetben javult a helyzet, ami az ott gyakran megjelenő csendőrségen kívül legfőképp az erélyes főbírónak tulajdonítható.

A lakosság általában véve nem szép, (a tót típus erősen kinyomódik arcukon), de egészséges. Kővér, piros-pozsgás, jól megtermett alakokkal találkozik az ember lépten nyomon. A szőke arcok túlnyomóan uralják a helyzetet.

Voltam ott több alkalommal, de mindannyiszor meggyőződtem arról, hogy azok a nemzeti sajátságok, melyek általában jellemzik a népet, itt is mind hamisítatlan eredetiségükben feltalálhatók. Tulságosan valóságosak. A Szent-István napi búcsún tapasztaltam először, hogy mennyire rajongók. Nem csak a falú apraja és nagyja vett részt a körmenetben; hanem a szomszédos vármegye (Bihar) Sóllyomkő községének s a mi Hármaspatakunknak tót lakossága is. Végig térdepeltek és imádkozták a hosszas czeremóniát s azután nagyot ittak, táncoltak s végül édes áldozatot hoztak itt-ott a susogó erdő, borongó rengeteg árnyékában a pajkos Ámornak is. (Hajh, az is megköveteli a maga adóját s egy-egy szelid ölelés, egy-egy forró csók ki az ördögnek ne csúsznék el!) A másik igen érdekes nemzeti sajátságuk a zene iránt való hajlamuk. Szeretik a dalt s gyönyörűen énekelnek. A mult év karácsonyját ott töltöttem s H. F. barátom családjával elmentem az éjféle misére, ahol mondhatom elragadott a közönség énekelése. Különösen a nők között sok azok száma, akik szép hanggal rendelkeznek s azt elég jól is használják. Az egész vármegyében egyetlen községben sem hallottam isteni tisztelet közben olyan szépen előadott vallásos éneket (természetesen a népet értem), mint itt. Csak az a kár, az a bűnök, hogy nem magyarul énekelnek; de remélhető, hogy a mostani derék plébánosuk Dávid Kornél barátom vezetése alatt oda is eljutunk, hogy a m.-pataki újonnan épült szép templomban fölzendül a magyar ének isteni varázslattal s égbeemelő ihlettel. Az iskolás gyermekek az ő ott tartózkodása óta (egy év) már is a »Poch válen Jézus Krisztus« helyett: Dicsértessék a Jézus Krisztus-sal köszönnék. Ez is nagy haladás.

A templom a Rézhegység egyik legmagasabb pontján (650 m.) emelkedik, mellette a gyönyörű parochiával. Itt érdekesnek tartom felemlíteni, hogy az egyháznak e helyen *Bánffy Dezső* br. jelenlegi miniszterelnökünk egy telket ajándékozott oly feltétellel, hogy az építendő templomban évente kétszer (Pünkösöd és Husvét ünnepeken) *magyar nyelvű istentisztelet tartassék*. A templomtelek másik felét a Hummel-család ajándékozta az egyháznak.

Szebb helyre nem is építhették volna az új egyházat. Innen nyílik a legfelségesebb kilátás nemcsak a közeli vidékre, hanem a vármegyének egy egész nagy területére. Távol kelet felé, mint egy khinai-fal, úgy kanyarodik félkörben a Meszes kékes színben játszó hegyvonala, túl rajta méltóságosan emelik hóborított fehér fejüket magasra a hunyadi havasok. A Réz búbajos hegygerinczének minden átalakulása, a nagy és mély völgyek, erdős hegytetők, a Berettyó-völgy sze-

liden ható kedves panorámája, az apró falvak csillogó bádogos tornyaikkal mind szemlélődésed körébe esnek. Csak Magyar-Patak nem látszik ide sem. Mi lehet ennek az oka? A község fekvése. Az egész falú hét kerületre oszolva szétszórva van a völgyekben, domboldalokon s itt az erdőség, amott egy-egy emelkedettebb domb-él takarja el szemeid elől azokat a házcsoportokat, melyek az egyes kerületeket egymástól elválasztják, meg aztán azt az érdekes községi szervezetet, mely ismét egyedül áll vármegyénkben. Minden kerületnek van külön kisbírája és két bakterje (bukter), kik e vadon helyen a közbiztonságra ügyelnek fel. Főnökük természetesen a főbíró, aki előtt minden nap kötelesek jelentkezni s az nyilvántartásba vezeti neveiket s átadja nekik a bukter-sípot, a melylyel éjjeli ébrenlétöket minden órában kötelesek jelenteni. Ha valami kár esik a kerületben, őket vonják kérdőre legelőször . . .

Most lássuk az egyes kerületeket, melyek tót neveinek magyar magyarázója egy kedves asszony, Elek F.-né Tordai Róza úrnő volt, aki itt nevedett föl a Tirimás susogó erdőségeinek szomszédságában, a szelős hegytetőn, az illatos vadvirágok között.

1. Zátká = hátulsó rész.
2. Pletyizá = forrázott hely. (Bizonyosan azért nevezik így, mert déli oldal s erősen kavicsos földjében az odatűző napsugarak elhervasztják a tenyészetet.)
3. Potskolá = iskola alj,
4. Szálájka = hamuzsírforró hely, összefüggésben áll a Tirimással (írtás) és utána egy másik kerület-részszel a Grohotyissal (sziklás, pusztaság hely).
5. Mágurá = magas hegy. Itt van Bihar és Szilágy vármegye közt a határvonal.
6. Váráttyik = kopár hely.
7. Doszokuty = félreeső-szeglet.
8. Polánká = írtott térség.

Itt az elnevezések ugyan nyolcznál is több kerületet tüntetnek fel, de mivel a kerületi szervezet (kisbíróval, bakterrel) csak hétben van meg, a község tulajdonképpen csak hét kerületből áll.

A kerületi beosztás után nem lesz érdektelen e gyönyörű helyen fekvő község környezetével, felséges bérceivel, völgyeivel, csobogva tova iramló hegyi patakjaival is megismerkednünk.

Bármerre tekintesz, mindenütt sűrű erdőséggel borított hegycsúcsokat látsz, melyeknek rengetegében az erdők tündére, a gyorslábú őz neveli pajkos ünőit a zöld pázsiton, édes vizű patak mellett, a hozzáférhetetlen sűrűségben. Ott heverész féltett fiaival a mohos, bársonyos pamlagon, a széltől védett völgyekben és déli oldalokon, ott tanítja meg a csintalanokat félni, elrejtőzködni a félelmes rablógylkosoktól: a ravasz rókáktól, a vérszomjas ordastól; mert ezek is ugyan-csak uralkodó nemzetségek ezen a vidéken. Ez az oka aztán annak, hogy a hasznos vadak tenyészetére annyira alkalmas e szép vidéken éppen azok nem képesek szaporodni. Az őznek alig ismerék alkalmasabb és a szaporodásra kedvezőbb helyet az egész Rézhegység mentén, mint Magyar-Patak és annak környéke. A téli táplálkozásukra alkalmas széna, sarjú sokszor egész télen ott van boglyákba rakottan az erdők között elterülő kaszálókon; az erdőségekben pedig egész szedererdők

terülnek el, melyeknek levelei tápláló erővel bírnak, az általuk alkotott sűrűség meg kitűnő rejtekhelyet alkot a kedves, félénk vadnak.

Nagy kár, hogy e vadászatra kitűnően alkalmas terület nem esik kézügybe; talán akkor kibérelné valamelyik vadásztársaság s rendszeres gondozásban részesítve, a kártékony vadakat okszerűen pusztítva, olyan vadászterületet teremtené a Rézhegység kellős-közepén, amelyhez hasonló messze vidéken nincs.

Elegondolkoztam, míg a »*Sztjásnó Fámká*« (ijesztő gödör) tájékán barangoltam, hogy milyen jó is volna, ha én — teszem fel — olyan gazdag volnék, mint a hercegprímás; de azért nem volnék hercegprímás. Azonnal egy nagyszerű vadászkastélyt építenék a *Velka-Voda* (nagy víz) közelében szép, kedves és jó feleséggel odavonulnék s nyáron át hallgatnám a Tirimás rengetegének édes susogását, megfürödném, pisztrangot fognék a Velka Voda kristálytisza vizében s dalt mondanék az örök, isteni szerelemről az én angyalomnak, míg az vállamra hajtvva szép fejét, részegülten a boldogság mámorától, szívére szorítaná kezemet, hogy hallgassam, érezzem én is az ő szívének dalverését, lázas dobogását . . . De a sors másképen rendelkezett az én életemmel; dalolni megtanított, hogy nekem is adjon valamit amivel sokszor pótolja a gazdagok minden kincsét, minden vagyonát, s hogy kibékítsen sorsomma akkor is, ha bánat, csalódás éri a lelkemet . . .

A Velka-Voda völgye különben a legszebb hegyi tájék, melyet valaha az életben láttam. Környezetében rémes szépségben emelkednek a sziklafalak s a völgy ölében barna kőmederben iramlík szilaj csörtetéssel a Berettyó felé a kristály-tiszta patak, itt-ott gyönyörű vizesésekben fodros hullámokat; gyöngyöző vízsugarakat verve s habos forgókat alkotva. Az egész völgy festői ecsetre méltó szép s néhol leírhatatlanul borzalmas. Vízében bőven van pisztrang és rák. Amint a Réz-aljára set, apró malmok, szumánykallók (valchi) tarkítják partjait s emelik a regényes völgy szépségét.

A Velka-Vodába több kis hegyi csermely szakad; így Potskolá völgyből, a Tirimás völgyéből, a Doszekutyból és Szalájkából eredő szép hegyi erek és a Hármás-Patak felől jövő kis patak. Az itt fakadó bő források közül egyedül a Trunze szalad más úton, a Pletyiczá alatt, Gyümölcsésés felé, ahol a falú közepén csergedezik át s lennebb a Berettyóba szakad.

A Trunze partján van vármegyénkben a leghíresebb cigánytelep. Számos kunyhó ékíti a szép patak partjait s a dádek nagy szorgalommal fűrnak, faragnak, vájják a teknőket, kanalakat, készítik az orsókat, kovácsolják a sarlót, baltát s egyéb házi szükségletre való fa- és vas-szerszámokat. Érdekes cigány alakokat láttam közöttük s egy pár igen szép fiatal menyecskét és leányt, a kik, ha olyan tiszták lennének, mint a milyen a szemök azt hiszem nem egy turista megcsipkedné — az arcukat. (Ha ugyan ott járnának turisták.) De aztán vannak köztük egész *hirtelen szőke* egyedek is; ezek valószínűleg magyar-pataki származásúak, vagy az anyjok csodált meg valamikor egy Szvatopluk-ivadékot. Különbözik békés compania s tolvajlást is ritkán követ el. Magyarul kevesen tudnak közülök, pedig gyakran érintkeznek a vármegye belsejében, a hová készítmé-

nyeiket elárúsítás végett hordozzák, magyarokkal. Egész kereskedelmi összeköttetésök van a berettyó-menti községekkel s elbarangolnak Zilahig, Deésházáig, a honnan az eladott faedények árával cserépedényeket vásárolnak s azokat meg a Rézben fekvő községek lakóinak adják el — sokszor jó borsós árért, — legtöbbször gabnáneműekért. Így él és sokkal boldogabb ez az igényeket nem ismerő nép, mint akárhány úri colonia. Nálamnál bizonyosan boldogabb még az öreg Sutuj is, a ki pedig éppen akkor verte meg a feleségét (egy hetven éves öreg dámát) hűtlenségi gyanuból, a mikor én ott jártam. Úgy látszik, nagyon féltékeny az öreg a pipás *Babujra*. Nem is csoda; mert már egyetlen foga sincs; nem tud harapni! . . .

Összeírtam ott tartózkodásom ideje alatt a dülök, árkok, dombok stb. neveit, de ezek nem tartózkodva e cikk keretébe, azokat más helyen használom fel. Most még csak egyet és mást mondok el a magyar-pataki viszonyokról, a mi a sokak előtt teljesen ismeretlen szép helyről az olvasót s különösen a turistát érdekelheti.

Egy alkalommal két hétig tartózkodtam M.-Patak regényes bércei között s az ott töltött időkre mindig kellemesen gondolok vissza; de a lelki gyönyör közeli lelki fájdalom is vegyül.

Gyönyört szerzett nekem az a szíves látás, melyben önzetlen jóbarátaim részesítettek, aztán a tájék szépsége, a természet alkotásainak fenségessége és fájdalmat — a nép nyomorúságos élete.

Ez a szép hegyi táj nagyon vékonyan adja termékeit. Zab, burgonya és rozs szépen fejlődik a kavicsos, sovány talajban, de búza csakis a jól megművelt és minden évben bőven trágyázott földekben. Ezt a követelését a talajnak egyedül a Rézkirály képes teljesíteni s neki gyönyörű vörös színű, aczélos búzája terem, a mely sokkal súlyosabb, mint a Berettyó-völgyben termelt búza. Az árpának is van kedvelt talaja az erdős hegyek között, de a tengeri nem szereti ezt a vidéket.

A nép szarvasmarháival, juhaival, kecskéivel egy lakást foglal el, együtt húzza ki a telet s a gyermekek együtt töltik el a nyarat, az erdők között elterülő illatos legelőkön; míg a felnőttek, mint igen jó mezei munkások, a Berettyó és Kőrös völgyében dolgoznak heteken át; télen pedig fát vágnak, dongát, slippert stb. faragnak a Réz különböző részeiben. Az a szerencsésük, hogy mint munkások igen kapósak . . .

A turista-szaion itt van; a diák kirándulások, azt hiszem legalább, nálunk is divatba jönnek. Azok kedvéért mondok el még egyet és mást. A Réz vármegyénk legérdekesebb és legszebb hegyláncolata. Minden van ott, abban a sajátságosan alkotott, jobbra-balra szétszórt s aztán két vármegye közt hosszasan hullámosan elnyúlva szétfolyt hegytestben. Van: bércz, szikla, barlang, rengeteg, mélységes völgy, megmáshatatlan hegy-fal, minden lépten-nyomon triss forrás, lármázó hegyi-patak, csevegő ér, vár-omladék (mese), nyomor (valóság), vadság, szelidség, dal, sirás, költészet és próza, Isten és ember! . . . (Ez utolsó a legkedvesebb!) . . .

Mi kell még egyéb a turistának? . . . Azt is tudom: egy-egy pihenőhely.

Ilyenek is vannak.

A ki a tuszai kirándulást választja s gyalogosan indul a szép útra, megpihenhet: Krasznán (vendéglők), A.-Bánban és F.-Széken (fogadók). Tuszán gyenge ugyan a hotel, de egy turistának csak fedél kell!

Az a kiránduló, aki *Magyar-Patakra* indul, — egyedüli célja a Réznek ezt a részét meglátni — a *vármegye keleti részéből szintén ezen az úton indul s a nélkül, hogy F.-Széktől Tuszának kitérne, folytatja útját tovább Bagosig s Borzáson át Gyümölcsésésig, ahonnan csak egy nyúlgrás a cél; ha a vármegye északi részéből indul, akkor Sz.-Nagyfalún át (vendéglő) egészen M.-Patakig, vagy Sz.-Nagyfalútól balra (délnek) fordul s Bagoson, M.-Valkón (várromok), F.-Széken (pihenő-hely) át *Tuszáig*. Ez a két főpont, ahova a Rézhegységre ránduló turista legkönnyebben megkö-*

Az Andrassy-havasi menedékház föl- avatása.

Dobrin, aug. 5.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület kolozsmegyei osztálya a nyáron avatta föl dobrini menedékházát, melyet az egyesület részére *Andrassy* Tivadar gróf, a székesfővárosi osztály elnöke építtetett. A menedékháznak turistai fontosságát nemcsak az emeli, hogy ideiglenes szállást ad, hanem, hogy az Öreg-havas s Duba hegyeken át az Aranyosvölgyébe (Offenbánya) való további kirándulást, közbeesett jó pihenés után, lehetővé teszi.

A fölavató-ünnepre sokan rándultak ki Kolozsvárról. Így a kolozsmegyei osztály nevében *Hangay* Oktáv elnök, az egyetemi osztály nevében *Bodor* Antal elnök és *Fabinyi* Rudolf alelnök, a központ képviselőjében *Radnóti* Dezső főtitkár. A kirándulásban részt vettek még: *Hangay* Oktávné, *Somodi* Istvánné, *Czirják* Albertné, *Sárossy* Lászlóné, *Czirják* Mariska és Lotti, *Somodi* Ilka, *Hangay* Margit, *Szatmáry* Irén, *Simonfi* Lóna, *Róbert* Mártha továbbá *Somodi* István, *Sárossy* László, *Kató* József, *Zsigmond* Mihály, *Kálmán* és *Zoltán* (Budapest), *Genersich* Antal, *Gbéer* János,

DOBRINI KIRÁNDULÓK A PRISLOP TETŐN.

Kató József fényképe.

zéltheti célját. Amennyiben pedig e cikkben, csak M.-Patak ismertetése volt a célom, az ott szemlélhető természeti szépségekre hívtam fel az olvasó figyelmét — most, a turistákra kedvező állapotokat is felemlitem.

A Rézkirály és a plébános az igazolványokkal ellátott diák-turistákat bizonyonyal szívesen látja egy kis pihenőre, ha arra járnak; *Berecz* tanítónak is van tágas lakása, ahova az idő viszontagságai elől bevonulhatnak s a Magurán átüvöltő vihar danáját gyönyörű kilátásra nyíló ablakokon át kényelmes helyen hallgathatják. Kitűnő, magyaros konyhát, szivességet, a magyar-pataki kirándulásokra útbaigazítást, — ha szükséges: alkalmas kalauzokat — *Tordai* Gyulánál talál az ember, — *illetőleg a turista*. . .

Most már nincs egyéb hátra, mint kiadni a jelszót:

»*Fel a Rézre magyarok!* . . . Vigyétek oda a magyar kultúra lelkét, varázsát és *hagyjátok ott*. . .«

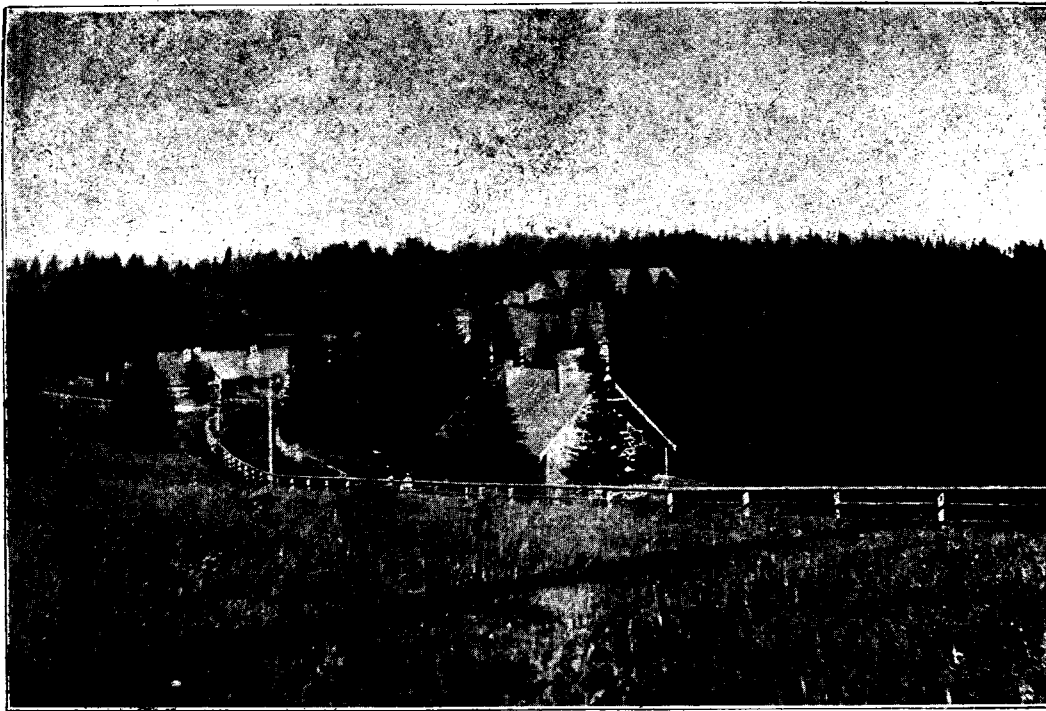
Üdv a magyar-patakiaknak!

Fabinyi Artur, *Somodi* Endre és István, ifj. *Kató* József

Az indulás Kolozsvárról reggel fél 5-kor történt kocsikon. Magyar-Fenesnél volt az első megálló, onnan aztán hegyi uton kellett felmenni a Prislop tetőig, hová 10 órára értek fel. Itt turista reggelizés volt és egy órai pihenő, mely után megkezdődött a havasi kocsitűt egyik legszebbje. Majdnem folytonosan hegygerinczeket keresztül vezet az út, jobbra a legszebb kilátás a hideghavasi hegyekre s a Magurára, balra gyönyörű körkép, a háttérben az Öreg-havas széles hátával. Minél feljebb jutunk, annál jobban kinyílik a látóhatár és végre elérjük a fenyőerdőket, melyek közt az út úgy vezet keresztül, mintha alagúton menénk végig. Ehhez az úthoz hasonlatost csak a Svájczban lehet találni. D. u. 5 órakor ért a társaság a dobrini menedékházhoz, mely a Dobrin-tetőn, nem messze az *Andrassyak* vadászkastélyától, fenyvesek sűrűjében fekszik.

A menedékháznak három szobája van és egy padlás-szobája. Mindegyik turista módra berendezve

DOBRINI VADÁSZKASTÉLY.

Kató József fényképe.

pricscsekkel, pokróczokkal és szalmazsákokkal. A társaság hamarosan elhelyezkedett a menedékházban; a nők a földszinti szobákat, a férfiak a padlásszobát foglalván el.

A nap még fenn volt és így a kilátás élvezésére azonnal a tetőre vonult a társaság. A legfelségesebb körképek egyike tárult itt a szemlélők elé. Az Öreg-havas, a Gergely-havas, a Dumitrásza, a Magura és távolabb a tordai hasadék, a Meszes, mind benne vannak ebben a körképben. A közelebbi hegyek apró domboknak tűnnek fel ebből a magasságból. Hosszasan nézte a társaság ezt a fenséges panorámát, mely után visszatértek a menedékházba turista-vacsorára.

Este aztán megszólalt a havasi kürt és a társaság fiatalsága is dalolni kezdett, míg késő este nyugodni tért. Hajnalban turista elevéssel ismét talpon volt a társaság, hogy most már a Dobrin-tető közelebbi szebb helyeit tekintse meg. A vadászcastélyt apróra megnézték, aztán kirándultak a tető oldalára, hol százas fenyők és havasi virágok között töltötték a délelőttöt. Tíz órakor hatalmas füst-oszlop jelezte, hogy a menedékház mellett meggyújtott tűz süti a rablópecsenyét, a nyársonstület és a többi havasi eledeleket. Ez vonzott és hamarosan ismét összegyűlt a társaság ebédelni, mert már délelőtt vissza kellett utazni.

A menedékház előtti fasorban voltak az asztalok fölterítve. Mikor a társaság együtt volt, felállott *Hangay* Oktáv, az E. K. E. kolozsmegyei osztályának elnöke és mindenekelőtt üdvözölte a szép és díszes társaságot, mely e fölvató ünnepre itt megjelent. Azután előadja a menedékház keletkezésének történetét, hálával és köszönettel emlékeztet meg *Andrássy* Tivadar grófról, ki a turistaság iránt való szeretetét azzal mutatta ki, hogy ide, e gyönyörű helyen, a turistáknak állandó hajlékot emelt. — Valamint *Tassler* Rezső főerdész említ meg, a

kinék tervei szerint a menedékház felépült és a ki e tervet legelőbb felkarolta. (Lelkes éljenzés.) Örömmel avatja fel e házat, kívánván, hogy az minél több turistának nyújtson menedéket.

Azután kezében a színültig tölt pohárral az új menedékházhoz megy és végig kereszteli borral, kívánván, hogy annak felemelőjét, a nemes grófot az Isten sokáig éltesse.

Radnóti Dezső beszélt azután a központi választmány nevében, üdvözölvén a kolozsmegyei osztályt e fölvató-ünnep alkalmából, különösen kiemelve *Hangay* Oktáv osztályelnök érdemeit, a ki nem törődve a sokszor tapasztalható közönnyel, szívós kitartással küzd, hogy a turistaságnak Kolozsvárt és Kolozsmegyében minél több hívet szerezzen.

Bodor Antal az egyetemi osztály nevében tesz ígéretet, hogy a fiatalság körében fog igyekezni e nemes sportnak, a turistaságnak propagandát csinálni és erre buzdító példa nekik a nemes gróf, a ki ime hajlékot emelt a fáradt turistáknak.

Pont 11 órakor előállottak a kocsik és a társaság vidám hangulatban tért vissza Kolozsvárra, hova este 7 órakor érkeztek meg. A monostori sörház előtt váltak el a turisták, kik *Hangay* Oktáv elnököt, a kirándulás vezetőjét, lelkesen megéljenzették.

Végül megjegyezzük, hogy az egyetemi osztály képviselői közül *Bodor* Antal, *Fabinyi* Rudolf, *Fabinyi* Artur és *Géber* Antal Kolozsvártól a Prisloptetőig gyalog tették meg a mintegy 30 kilométernyi utat, a mi mutatja, hogy az egyetemi osztály kezd kiváló turistákat nevelni.

A menedékház használatának szabályzatát, valamint néhány útjelzőt az osztályelnökség még a nyáron kifüggesztette. — Már az utóbbi nyáron sokan vették igénybe, még külföldiek is, a menedékházat s a föltett vendégkönyv bizonyára sok látogató nevét fogja fenn tartani.

Vajda-Hunyad.

Irta: Szinte Gábor.

ki szereti a fáradság nélkül való turistaságot, az most csatlakozzék hozzám: elvezetem V.-Hunyadra. Végig megyünk a Cserna alsó völgyén vasúton, megnézzük hazánk legszebb lovagvárát és legnagyobb vasolvasztóját gyalog, s ha utitársam ~~ki~~ nem fáradt, kocsira ülünk s bejárjuk közép Európa legdúsabb va:termő vidékét, *Govárdiát* és *Gyalárt* szekéren.

Kiindulásunk csomó-pontja *Piski*, a m. áll. vasútak igénytelen, de nagyjövőjü állomása, mely 1871-ben puszta szántótöld és rét volt, ma jelentékeny lakosságu rendezett község s egy évtized alatt virágzó város leend. Az első erdélyi vasút társaság alapította, mint a Sztrigy völgyi (Hátszeg, Petrozsény) és Cserna-völgyi (V.-Hunyad) vasút csomó-pontját, melytől az állam vette át a vasúttal együtt és ide helyezte gépműhelyét. Ettől a pillanattól kezdve gyorsan virradt fel a kis telep s a puszta földből Hunyadmegyénk egyik legvirágzóbb községe emelkedett ki. Van szép piacza, kaszinója, községháza, állam-iskolája és vendéglője. Itt volt a megbold. erdélyi kath. püspök, Lönhárt Ferencz nyaralója, hol az érdemes lelki pásztor a pihenés óráit töltötte.

Látni valók: a magy. áll. vasútak gépgyára és a piskii csata (1849) emlékére Hunyadmegye közönsége által emelt honvéd-emlék. Ez utóbbi a vasúti vendéglő mögött (15 percnyi gyalogút) álló dombon épült pirámis, éppen azon a helyen, honnan a csaták nagy mestere, *Em* tábornok, a véres, de a szabadság hősök diadalával végződött piskii csatát vezette. Az emlék mellett állva arczczal keletnek, előttünk áll: a történelmi nevezetességű piskii hid, melynek bírásáért órákig folyt az ádáz harc. (A régi hídnak, mely fából volt, ma csak néhány oszlopa látszik a *Strigy* mentében, a mai vashíd újabb keletű.)

Balra a Maros völgye nyílik ki, fűzes, topolyos berkeivel, felette egy tar-hegy, az *Arany-hegy* emelkedik ki, melynek sziklás oldalát még a rómaiak idejében bányászták, tetején őskori sánczolatok maradványaival. Innen nézték a szomszéd községék lakói a szabadsághősök diadalát s nem egy ágyugolyó riasztotta meg a bámulók tömegét. Fennebb ismét balra a *nagyági hegycsoport*, az erdélyi aranybányákat jellemző fűrész-fogasan tagolt profilja zárja be a látóhatárt; alább a

Maros völgyén *Déva* vára tűnik fel egy sziklapiramis tetején.

De itt az idő visszasietni a vasúti állomáshoz, mert vonatunk indul V.-Hunyadra.

Alig hagyjuk el Piskit, a Maros völgyéből átkanyarodik vonatunk a *Cserna* völgyébe, hol az *első* község *Szent-András*; *Nagy- és Kis-Barcsa* mellett elhaladva vonatunk, *Keresztúron*, majd *Alpestesen* áll meg. Mindenik eloláhosodott magyar község, hajdan ref. vallásu lakókkal, melyekből csak *Alpestesen* van néhány híve a ref. egyháznak. A többit élesztgetik, támogatják, de lassan történik a visszatérítés; századok munkáját, évtizedek alig orvosolhatják! N.-Barcsán a *Barcsaiak* várral övezett, egykor fejedelmi kastélyát alig pillantjuk meg a fák lombozatai közt.

Ime, már csillognak a lovagvár zománczos, színes fedélcserepe; a nagy vasolvasztók füstgomolyt eresztenek a látóhatár fölé, az ősidők ragyogó csilláma eltűnik a modern jelenkor füstölő kéményei közt. Illúzióink szétfoszlik az első látomás hatása alatt, mert a vár nem emelkedik kellő magasságban a völgy fölé nem uralja az egész vidéket, hanem zöldkoszorús, erdős hegyek aljában, füstös vaskohók mellett huzódik meg a város tulsó szélén.

»Ki áll amott a szírttetőn
Hunyad magas falánál?»

Önkéntelenül kérdezzük szavalva e verset, hogy hát hol a szírt tető, hol van Hunyad magas várfala? Már kocsira ültünk, sebesen haladtunk a várfele, s még mindig nem látjuk a magas várfalakat, hanem e helyett sablonosan épült munkás házakat, majd egy-két csinosabb tisztviselői lakot hagyva el. Megérkezünk egy hosszú földszintes vendéglőbe, megszállunk és intézkedünk a visszatérésre ebédről vagy vacsoráról, s gyalog indulunk a várba. Néhány lépéssel kiérünk a piacra, tágas tér, melyet két oldalról házak öveznek, másfelől a *Cserna* mossa; a mint közeledünk, szívünk is tágul,

DOBRINI KIRÁNDULÓK A FELAVATÓ ÜNNEPEN.

Kató József fényképe.

mert ime a várnak falai és tornyai mintha nőnének, egyre magasabbra nyúlnak. Átmegyünk a Cserna hídján, elhaladunk a kohók mellett s egyszerre előttünk áll a fényes lovagvár, hol Szilágyi Erzsébet levelét megírta, hol a hollók tanyáztak, a hol Mátyás gyenge karját a súlyos kard lehúzta, a hol az ősz vitéz várába szállt nyugodni. A magyar történelem és költészet e fényes alakjai a gyermekkor fántáziájával oly nagyra nőveltek e várat képzeletünkben, hogy most félünk a valót megpillantani!

De nem csalódtunk. Itt áll előttünk a dicső építmény, mint egy mesebeli álomkép! A sok torony és égbenyúló tetőzet szemkápráztató cserepein megtörik a napsugár s a magas bástyafalak sötét lábainál mélyen fekszik a csöndes árnyék. Megállunk, hosszasan szemléljük a bűvös képet, gondolatunk vissza száll a dicső multba. Szemeink keresik a keresztyénség legnagyobb vitézét, *Hunyady* Jánost, fényes lovagrahában, *Kapisztrán* Jánost, egyszerű barát ruhában! Amott az erkélyen *Szilágyi* Erzsébetet, a mint »kendőt lobogtat ablakából férje után, ki már távol.« Majd a világverő hollós király vonul fel szemeink előtt az őserdők rengetegébe vadászatra; *Korvin* János, *Enyingi* Török Bálint, *Bethlen* Gábor, *Tököli* Imre, mind oly nevek, melyek hazánk történetében örökre fennmaradnak s mint a várnak urai, részint itt laktak, részint pedig itt hadakoztak.

Tekintetünk a vár északnyugati oldalán pihen meg, szemben a kapubejáráttal (L. 97 lap), melytől 44 m. hosszú fahíd vezet, a *Huszárvár* felső részéhez, hol megálltunk. Alattunk 20 m. mélységben a *Zalasd* patak sziklás medre tátong, melynek vizét befogták a vasolvasztókhoz s az oszlopok tövében meghúzódo malom kerekai azóta nem zakatolnak. Mellettünk gothikus ízlésű kút önti vizét faragott kőmedenczébe; egy kis vízsugár a zúgó patak csövekbe szorított habjaiból!

hajdan is, nemcsak fedele, hanem a törzse is, miért *Hímestorony*-nak nevezték.

Előtte áll hozzá tapadva egy négyszögletű olasz fokos bástya, mely belől két emeletre oszlik és régen *Sáfarház*-nak nevezték. Itt helyenvalónak találok megjegyezni, hogy fennmaradt 1681-ből a várnak *Bajomi* János tisztartó által *Tököli* Imre számára készített magyar nyelvű *leltára*, mely igen pontos leírását adja úgy a várnak, mint az abban található tárgyaknak, kifejezései találók, magyar zamatúak, s ezért a további leírásban idézet közé foglalva gyakran használom az ő kifejezéseit. Délnyugati oldalán egy párkány alatt ez évszám olvasható: 1490. Ablakai a restaurálás előtt csak kicsiny lőrések voltak, vasráccsal, a mi arra mutat, hogy *Korvin* János idejében e torony tömlőcnek lehetett szánva.

Előtte egy kis kerek bástya, *Bajomi* szerint »olasz fokokkal« és talprésekkel, »mely a halálra ítélt rabokat rejtette méhébe«, *Hímestorony*-nak is hivatott. Belsejében egy rejtett lépcső vezet le egészen a szikla aljáig, melyen át a malomba lehetett jutni. Mellette ismét »olasz fokos« bástya, vagy *németek háza*, mely két szobából áll s a kaputorony őrségének volt állandó lakóháza, »az felix (plafondja) gerendás, ónban foglalt ablaka paraszt üveges. Vagyon ezen házban keresztlábos négyszögű asztal, asztalos csinálta fal mellé való, elől pártozatos hosszú deszka szék (kanapé), felvonó kapura való hosszú rúdvas« stb.

A *kapu torony* áll két emeletből, rajta két függő erkély, gothicusan faragott díszekkel, fedele sátor fedél, csepegés alatt vívó folyosó fából. A kapu nyílás felett a restaurálás előtt még ez évszám volt olvasható: 1480. Az építészek ítélete szerint e tornyot *Mátyás* király építette a dobogó híddal együtt. Hozzá tartozott a billenő híd, melynek szerkezetét szemtanuk így írják le :

Szemlénket a baloldalon kezdjük, az úgynevezett *Munitios bástyán*, melynek falai olasz fokosan végződnek, sarkán áll az őrsjárat (vigil) tornyocskája. Mellette egy kerek torony, buzogány alaku kiszögeléseivel, — innen neve *Buzogány* torony, égbe nyúló kúpfedéllel, mely egy zászlót tartó pánczélos vitézt emel a magasba. E torony törzse tömör kőfal, s csak a felső dobja üreges, erős boltozattal, talprésekkel és lövő ablakokkal a szakállas puskák (muskéták) számára. Zománczos fedele, melyet a restaurálás után kapott, sok színben csillog, de színes volt

»elég volt egy embernek súlya, hogy a híd azonnal telbillenjen, mert a tengely egy ötöd részébe volt helyezve, $\frac{1}{5}$ része a mélység felett terült el vízszintesen és a híddal való összeköttetést tartotta fenn, a túlsúlyt két lánczra függesztett súlyok tartották fenn, e gépezet teljesen pótolta a csigás szerkezetet, melyet kerekcsavaros hengerre csavarodó lánczczal emeltek fel.« A kapu alja az őrség számára volt berendezve, lóczákkal, fogasokkal, állványokkal, a szakálás muskéták (puskák) részére, és egy állvány a nagy rézdob részére. Oldalában egy fülke, melyből ajtó nyílt az úgynevezett *kasza börtönbe*; ez a kapu pincze helyiségét foglalta le.

Innen jobbra 4 torony erkélyvel az *Országházat* vagy *Lovag termet* látjuk, melynek falai erős támpillérekkel a Zalárd vizéből emelkednek ki s felső kifejlése a góthikának valóságos remeke. Az a folyosó, mely a vastag falkoronát illeti, függő gyámköveken a pillérek tornyos végződése, a nagy terem sátorfedele méltó feltűnést keltett, — habár csak jóval kisebbített utánzatban is, — a budapesti millenáris kiállításon, mint a történelmi csarnok egy részlete. Ezt a részt Hunyady János építtette s áll egy boltozatos *lovagterem*-ből a földszinten, és egy szintén boltozatos (mely ma még lebontva áll) emeleti helyiségből, melyet *országháznak* neveznek. A nyugati részen hozzá csatlakozik a *Kapisztrán-torony* (képünkön a nagy terem sátorfedele miatt láthatatlan), melynek hengeres teste szintén tömör fal és pillérszerűen támasztja a nagy terem nyugati végfalát, az emeletei azonban gyámköveken kiszögellő dobja egy boltozatos szobát rejt magában, melyet a szóhagyomány Kapisztrán lakásának tart.

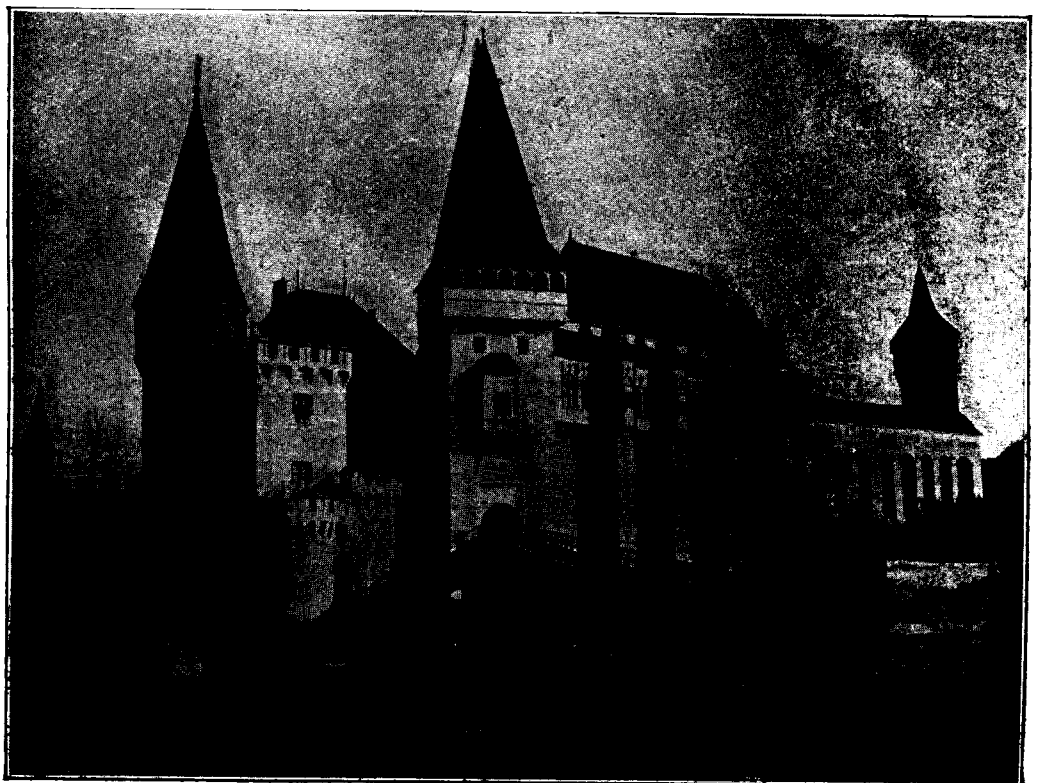
Mellette halad el a képünkön is látható *viaduct*, mely pillérekkel megerősített tömör fal a *Ne bojsza* bástyaig vezet, falkoronáján tágas vívó folyosóval, számtalan lőréssel. Mondják, hogy e hely Hunyady János menedékhelye (refugiuma) volt a török becsapások alatt, s mint teljesen önálló erődítés, csak felvonó híd által volt összekötve a várral. Maga a *Ne bojsza* torony szabálytalan négyszög, öt emeletből áll, melyből a felső rész függő gyámköveken kiszélesedik és talprécekkel is elvan látva. Alsó kamráját löszerek tartására használták s mint Bajomi írja: »vagyon itt muskatéhez való por hetedfél tonnával (65 mm.).

A déli oldal (99 lap.) csak úgy tekint hető át, ha leszállunk az erdőszlak elé s onnan irányítjuk tekintetünket a várra. Ekkor balról egy félköríve:

sátorfedelű bástya hívja fel figyelmünket, melyet fehérre meszelt faláról *Fehér-bástyanak* nevezett a nép. Ezen oldalt teljesen *Bethlen Gábor* építtette s azért Bethlen traktusnak nevezzük. Mellette terjedelmes épület *Urháza* és *Asszonyháza* név alatt, hozzácsatolva egy félköríves bástya, melynek függő gyámkövei szabadon állanak fedél nélkül. Innen fafolyosó vezet az úgynevezett *Munitiósi bástyára*, melyről Bajomi Uram megjegyzi, hogy a stratégiának Hunyady óta tetemesen megváltozott viszonyai miatt Bethlen Gábor toldatta a várhoz, vagyon ezen bástyán réz tarack 5 drb, vas-tarack 1 drb. Esztendő szám a tarackon 1523.

Lapozgatva a Bajomi Uram leltárát, végtelen szomorúság tölti el lelkünket, hogy az ott leírt butorzat, hadiszerek, szerszámok stb. nyomtalanul elkallódtak e várból, végtelen kárára a mai nemzedéknek, mely ezek nélkül még csak magyarázatát sem tudja adni a néma falak számtalan rejtekének. *Arányi Lajos*, egyetemi tanár, ki a hatvanas évek alatt bámulatot keltő szorgalommal és kitartással kutatta át e várat, így ír: Mind eme löszernek mai nap semmi nyoma. Azt tartom, hogy akkor mozdítottak e tarackok el, midőn Apaffyról a kir. fiskus kezére kerülván a vár, stratégikus jellegét gazdaszattival cserélte fel. Hunyadon azt hirdik, hogy az Apaffy korabeli tükrök, olajfestmények és nagyobb szerű házi-butorok valamely szebeni gyűjteménytárba jutottak volna!

Most, hogy a vár külsőjét két oldalról megszemléljük s tájékozást nyertünk annak egész elrendezéséről, lépünk be annak belső udvarára és tekintsük meg legalább nevezetesebb helyiségeit sorban. Kapuja ugyan zárva van, de az alkalmazott csengetyű meghuzása után megjelenik a vár őr, ki állandóan itt lakik s egész készséggel átveszi a kalauzolást a belső helyiségekben. Rábizhatjuk magunkat, mert a restaurálási munkában részt vett ő is mint asztalos mester

Örtorony. Himestorony. Sáfárház. Kaputorony. Lovagterem. Viaduct. Ne bojsza

Munitios bástya. Himző bástya. VAJDA-HUNYAD VÁRA.

(Északnyugati oldal. Hunyadi traktus.)

s elég szakavatottsággal mutogatja meg a legelrejtettebb zugot is. Itt tehát a további vezetést a várörre bízom, csak a várudvarba lépve általános tájékoztatóul még annyit nyujtok, hogy szemben találjuk a vár templomát, mely Hunyadi János alatt épült, (1. 98 l.) mellette jobbról a Bethlen tractust, balra a Mátyás alatt olasz mesterek által készített *Arany házat*, mely ma teljes berendezéssel lakható állapotban van. Innen jobbra fordúlva idomtalan építés a Zolyomi Dávidné alatt épült nyugoti szárny, ellenben jobb kézre a Hunyadi János által emelt *Lovagterem* és Országház monumentálisan zárja be a nagyszerű udvart.

A vár rövid története ez:

Alapító Hunyadi János 1456-ig. Templom és palota híjával Hunyad várát *Serbán* vitéz kapta Zsigmond királytól 1409-ben ajándékol.

Serbánnak fia volt *Vajk*, ennek fia *János*, a nagy *Hunyadi*. Nem lehetetlen, hogy még a rómaiak alatt volt itt egy kastellum, melyet sáncz övezett; a *Szt.-Péter* hegyen talált római régiségek, köztük számos életnagyságú szobor, s egy mulatónak jeles kéz által alapított csarnoka, melyet az ötvenes években ástak ki, — erre vallanak.

Mátyás király, mint atyja örökét, birta a várat, ki alatt a kapu, torony, a nagy hid és az aranyház épült. Mátyás 1781-ben a 32000 holdra terjedő uradalmat *Grófsággá* emelte s e jószággal természetes fiát *Corvin* Jánost tüntette ki; ennek halála után özvegye *Franziskan* Beatrix lett a vár ura, kit *Brandenburgi* György örgróf vett feleségül s ki alatt elkallódott a várnak híres könyvtára és levéltára. Majd a *Török* család kezére került a vár, kik közül *Török* Bálintot említettük már. A *Török* családtól Bethlen Gábor szerezte meg 12000 arany frtért s még cserébe Nagyenyedet adta Hunyadért. *Török* János hűtlen fele-

ségét Balassa Borbálát a várban fejezteti le 1557-ben. A *Török* család alatt kétszer égett le a vár: a már említett *Cibák* ostroma alatt 1534-ben és Mihály vajda által is felgyújtott, kirabolgatott 1601-ben.

Bethlen Gábor alatt épült a déli oldal, a templom mellett, mi által megsemmisült az a páratlan kilátás, mely a városra nyílt; de elvesztette monumentális jellegét is az új toldalék, mert Bethlen Gábor közönséges mesteremberekkel építtetett, kiket Kassáról hozott ide, : ezek sem a régi épület monumentális jelle-

gét felfogni, sem ahhoz hasonló újat alkotni nem bírtak. Ekkor épült a külső vár a nagy hid végén s az itt tanyázó huszárokról *Huszár várnak* nevezték.

A Bethlen család egyik nőtagja *Bethlen* Kata férjezett *Zolyomi* Dávidné a még nyílt kilátást engedő negyedik oldalt az északi részen építtettebe, még az előbbinél is közönségesebb épület részekkel. Ez által az úgy is szűk várudvar lakóházakkal teljesen körül lön véve s úgy a vár levegőjét mint a kilátást teljesen tönkretette. *Zolyominénak* gyermekei örökölték a várat, kik alatt I. Rákóczi György ostrom alá veszi és 1659-ben elfoglalja; ez volt a várnak 3-ik és utolsó ostroma.

Kaputorony. Aranyház. Várudvar. Kápolna. Bethlen-lépcső. VAJDA-HUNYAD VÁRA.

Zolyomi Miklóstól, mint pártütőtől *Apaffy* Mihály vette el, kitől cserébe kapta *Tököly* Imre. *Tököly* kormányzása jött létre a *Bajomi* János által készített magyar szövegű leltár, melynek fejezetét *Tököly* Imre írta latin nyelven. *Tököly* II. *Apaffy* Mihály fejedelemsége alatt, mint lázadó, elvesztette jószágát s így jutott I. *Apaffy* M. birtokába a vár, ki *Lipót* császárnak meghódolt és 1713-ban halt meg. Utána leánya özv. *Apaffy* Kata lett a vár ura, ki 1724-ben mult ki a világból s így a kir. fiskusra szállt a vár a hozzá tartozó külső birtokkal együtt, mely azóta állandóan bírja azt.

A kir. fiskus kivétkeztetvén a várat stratégiai jel-

legéből a külső birtok gazdasági kihasználására fordította minden gondját. Nem lévén az ősök hagyománya iránt semmi kegyelettel, az uradalom igazgatói, a mint váltakoztak, úgy pusztult a várnak minden felszerelése. Nem is kellett ide sok a hűtelen kezelésből, csak azon különféle egyéniségek jellemét kell meggondolni, kikre a vár közvetlen felügyelete bízva volt. Ezek, hol erdészek, hol gazdatiszti személyek, hol pénzügyi tisztviselők voltak. Mindenik elvett valamit, a mi elvehető volt a saját viszonyai szerint, s így nem csoda, ha a vár lassanként kiürült. Ehez járult két rendben a tűzvész is, mely a rengeteg faszervezetű fedélbe két ízben kapott bele és elpusztította azt is, mit az emberi kezek megkiméltek. Így a már említett 3 ostromon kívül az 1813-iki és 1854-iki tűzvész ronggálta meg főképen a falokat.

I. Ferencz ausztriai császár és magyar király itt járván, megesezt a szive a várnak romlásán és 30,000 arany frotot adott a vár helyrehozására; de alig, hogy befejeztetett a munkálat, villám ütött be a kápolnába, melytől az egész vár tüzet fogott. *Lenygel* István v.-hunyadi bánya felügyelő lelkes szavai nyomán keletkezett áldozatkészség előteremtett annyit, hogy a csupaszon álló falakat újra befedethették, úgy hogy a hunyadi járási hivatal (Bezirksamt) tisztjeivel együtt ide szállásoltatott be. De nem sokáig bírták, mert 1854. április 13-án éjjel tűz ütött ki s az egész fedelet s az összes faboltozatu helyiségek padlatát, ajtaját, ablakát elhamvasztotta.

Arányi Lajos a kőrboncztan tanára Budapestről volt az első, ki feljajdult a hatvanas években a vár pusztulása és elhagyottsága miatt. Lelkes akciót kezdett annak helyreállítása ügyében. Akkor még nem volt vasut Hnyadmegyében s még is 7-szer utazott le többed magával, hogy a várat felmérje, lerajzolja s megmentésére terveket csináljon. Tapasztalatairól 1867-ben ily című munkát adott ki: *V.-Hunyad vára 1452—1681—1866. szóban és képen.* És valóban bámulatos az a fáradság és szorgalmas kutatás, melylyel *Arányi* a vár múltját és jelenét felderíteni s a vár restaurálásának az illető köröket megnyerni igyekezett. Végre a magyar kormány kezébe került a vár birtoka és úgye is egyuttal. *Schuitz* Ferencz európai hírű mű-

építészünket bízta meg a munkálat felvételével és restaurálási tervek keresztül vitelével. A zseniális mester hamar készen volt a tervvel s még az ő vezetése alatt befedték a várat a mai alakra. De a művész korai halála megakasztotta már kezdetén a nagy munkát s utána *Steindl* Imre műegytemi tanár kezdett a restauráláshoz. Már ekkor felmerült a nagy kérdés, hogy lehet-e követni a négy féle stylust Hunyadi János—Mátyás király—Bethlen Gábor és Zolyomi Dávidné építészetében? Megengedhető e a Bethlen Gábor és Zolyomi Dávidné profán építészete a Hunyadiak mesterművei mellett? Sokan e két utóbbi részlet lebontása mellett nyilatkoztak, sokakat meg a kegyelet tartí ettől vissza.

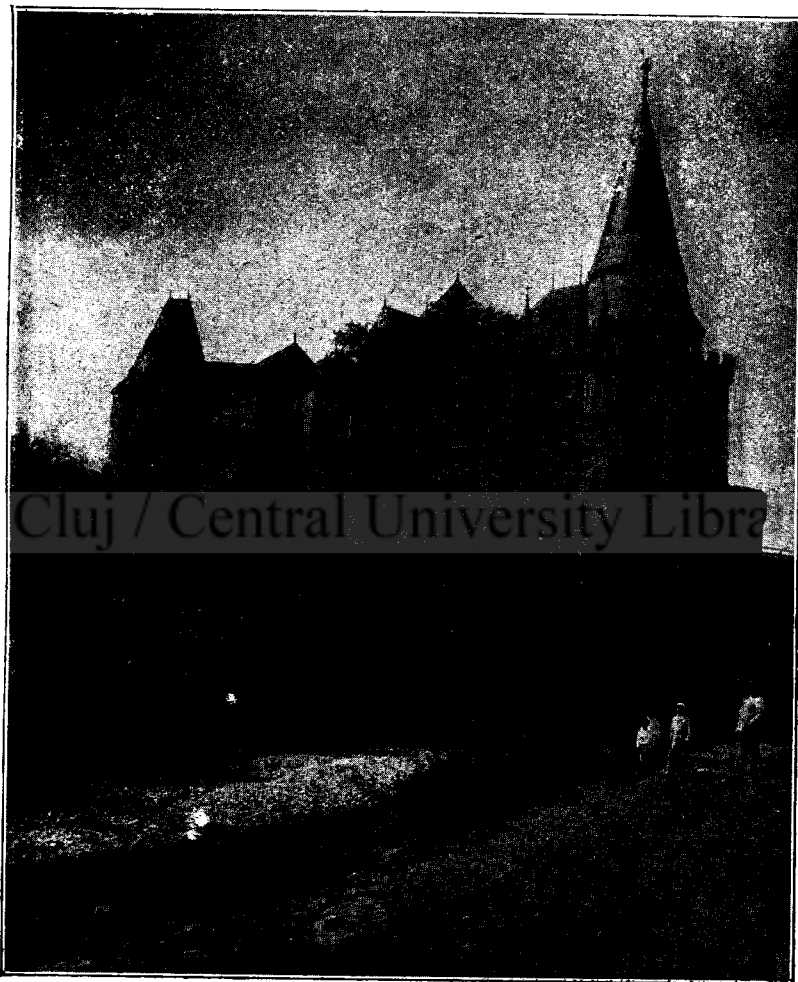
Ez még mai nap is oly kérdés, mely eldöntetlen maradt.

Steindl után *Gr. Khuen* Hédervári vezette az építést s főleg a lovagterem és aranyház jutottak a mai állapotba, míg végre az ő halálával 1894-ben az orsz. műemlékek bizottsága tartja kezében az ügyet.

Sokat beszéltek arról is, hogy mi czélra fordítsák a restaurált várnak helyiségeit? De még eddig megállapodásra nem jutottak. 1887. szeptemberén fényes társaság kereste fel az ódon várfalak magányos csendjét: *Ő Felsége a magyar király, Rudolf trónörökös, József főherczeg és Ferencz Ferdinánd* főherczeg több más katonai és polgári előkelőségek kíséretében meglátogatta a várat s igaz gyönyörrel hall-

gatta végig a v.-hunyadi elemi iskola növendékei által *Hajtman Pál* el. isk. igazgató vezetése alatt előadott Hymnust és néhány magyar dalt. Szó volt ekkor arról is, hogy tán a trónörökösnek adnák át a várat vadász-kastélyul. De azóta sok minden megváltozott: rövid néhány hónapra rá nemzetünk nagy reménye, királyi házunk büszkesége sirba szállt! A vár restaurálása lassan folyik céltalanul!

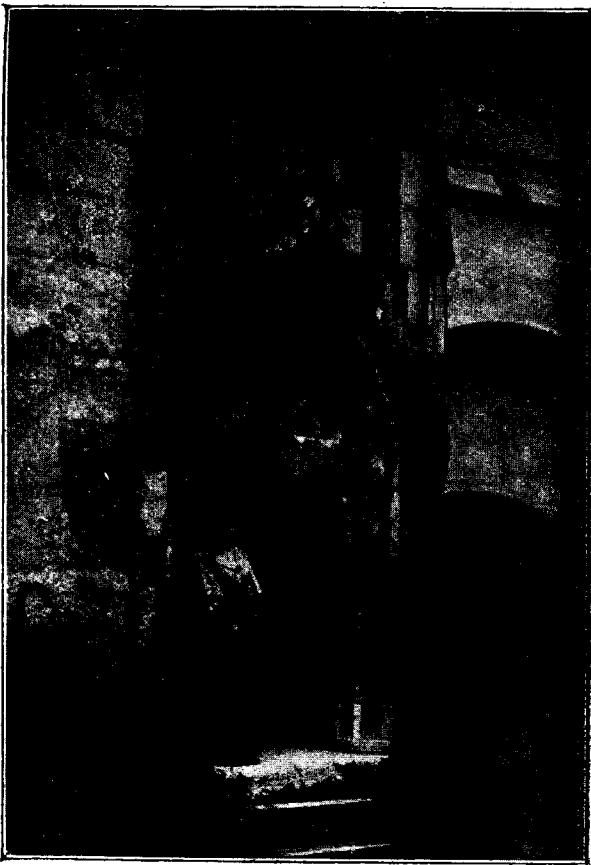
Még egy rövid tekintettel elbucszunk a várnak ragyogó külsejétől s indulunk a magyar állami vaskohók megtekintésére. A helyet már jól ismerjük s egyenesen az igazgatósági irodába vezetjük magunkat, hol az igazgatóság készséggel rendel mellénk egy vezetőt, kinek kalauzolása mellett megnézzük az egész telepet. Van itt 4 nagy vasolvasztó kemencze, aczél kohó, fűjtató, kötélpálya. Látnivalók: a turbina ke-

Fehérbástva.

Kápolna.
VAJDA-HUNYAD VÁRA.
(Délkeleti oldal. Bethlen-traktus.)

Hímestorony.

Csigalépcső.

VAJDA-HUNYAD VÁRA.

Kapualj.

rék, melyet a Zalasd vize hajt 40 méter eséssel, a fűtatók és hevitők, hol a levegőt készítik elő és nyomják nagy erővel a kohókba. Érdekes a vassalak kieresztése a kohókból, és a vasöntés, mikor a megolvadt vasércz vakító tűzfénnyel folyik az öntő medencékbe. Majd a *Martin*-kohót tekintjük meg, hol az aczél öntés műveletén gyönyörködünk. Egy meredek parton felkapaszkodunk egy magaslatra, melyről hosszú hid vezet a nagy kohók tetejére s a minden perczen megmegújuló *etetés* közben bepillantunk ennek tüzet hányó torkába. Tovább sétálva a kötél-pályán érkező kosarak ki és bekapcsolása érdekes. E kötél pálya 37 klm. hosszú s hegyen-völgyön áthaladva *Gyalárról* szállítja a vasérczet, *Vadu-Dobriról* a szenet. A quarzot lóvonatu vasuton szállítják a Zalasd vize mentén. E három anyagot t. i. a vaskövet, quarzot, és szenet az előírt arányban pontosan kimérve külön eczélra készített kocsikon viszik a kohók szájához s öntik abba bele. Így működnek e kohók éjjel-nappal szakadatlanul s mintegy 700000 métermázsa nyersvasat termelnek évenként.

Egy napra elég volt szemlélődésünk, vissza tértünk vendéglőshöz s készülünk a másnapi kiránduláshoz Gyalára, melyhez kocsit fogadunk. Korán reggel indulunk s egész napot szánunk azon vidék bejárására, hol ezen óriások gyomrába a vaskövet termelik. Enni valóról is jó lesz gondoskodni, mert vendéglőről szó sem lehet. Így legalább ott állunk meg, hol az éhség és fáradság parancsolja. A Cserna völgyén indulunk délre s félóra mulva elérjük *Telek* nevű helységet, honnan útunk nyugotnak fordul s a *Tisora* patak regényes völgyét követi egész *Govádiáig*. Itt pihenőt tartunk s vezetőt véve magunk mellé

egy meredek kapaszkodón feljutva *Gvalárra* érünk. Itt a kocsit hátra hagyjuk s vezetőnk kalauzolása mellett gyalog tesszük meg a többi út a vastelepen. Ma nap-ság leginkább földszintes művelést folytatnak s minden irányban találkozunk a keskeny vágányon halladó *csil-lékkal*, melyek lóerővel a vaskövet a nagy gurítóhoz szállítják. Itt 200 m. mélységbe dobálják le a még nagy tömbökben lévő érczet, recsegve, ropogva hullanak a kőszikla csatornán alá, s ha még így sem darabolódtak eléggé apróra, pörölyökkel zúzzák őket nagy-ságu darabokra.

Tovább barangolva a nagy területen feltárt ércz-tömegek közt egész tanulmányt tehetünk az évezred óta itt folytatott vasbányászat különféle módja felett. Leereszkedünk a fölialatti üregekbe, melyet fáklyavilág mellett járhatunk csak be s ha vezetőnk szalmakévékről is gondoskodott, ritka élvezetben részesíthet. Ugyanis vannak majdnem feneketlen aknák, melyekbe a meggyújtott szalmakévéit bedobva, új meg új részleteket látunk a lobogó láng alászálló világítása mellett.

A Jalomicza völgye.

Irta: Solymássy Adolf.

Leszállunk 10-vainkról, mert a Simon-völgyből meredeken felkapaszkodó út, mely Guczánra vezet, lóháton járhatlannak látszik, jóllehet a kocsikerék nyomai és a szemünk előtt

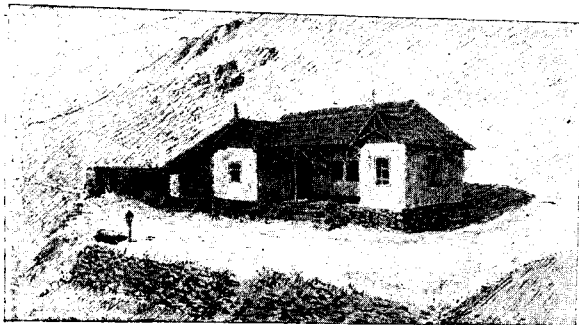
könnyű szerrel felkapaszkodó lovak másról győztek meg. A fenyves hús árnyában kanyarodik az út tova és folyton a gerinczen haladva, két és fél órai út után – Törcs-vártól számítva, elértük Guczánt, a magyar bemondó állomást, mely a határtól (St. unga) mintegy 7–8 kilométernyire fekszik.

A bemondó állomás a pénzügyőri lakótanyából, a hozzátartozó fapajtából és a mellékelt képen ábrázolt »hotel Guczánból« áll, melynek leírása helyett szóljon kápmása címítáblájával együtt.

Ez a hotel beillik az alpesi tájba és nem zavarja a harmoniát, a választás pedig, ha módunkban áll, közötté és a lakótanya között nem nehéz. A kilátás remek. Éjszakra a Bucsecs ciganyesti része, keletnek a Gaura szája és a Pojana Czapului, délnek Sztrunga és a Szt.-Illés havasa, nyugatnak Fundata község fehér házacskaí és a Királykő rózsaszínű sziklái zárják a látóhatárt.

A lakótanyába szálltunk. Bátyám hivatalos dolgát elvégezvén a Gaurába ment zergére, én a hotel tulajdonos nem csekély meglepetésére hotelét vázoltam. Nézte sokáig, de aztán, hogy ajánlatot tettem képmása megörökítésére, szótlánul arább állt, máig sem tudom miért.

Augusztus 10-ike volt és én a napon ülve, subában vázoltam, ennek daczára megmerevedtek ujjaim és csak meleg leheletemnek engedtek némileg; bátyám visszatért zerge nélkül, én azonban czinkét fogtam, melyet csak a lakótanya fűtött kályhája röpített tova. A remek alkonyt az illatos tea mellett, a lakótanya fo-

Solymásky A. rajza.

OLÁH VÁMHÁZ SZTRUJÁNÁL.

lyósójáról élveztük s buzgón találgattuk, milyen lesz holnap az idő. A pénzügyőrök elutasító választ adtak, nem tartozik hatáskörükbe az idő, nem szokott csempészni, megadóztatni sem lehet, a hotelier pedig úgy vélekedett, hogy majd megmondja holnap, lesz e hát szép idő, mert a mi lejön abból a sűrű párából, mely a tetőn kavarog, attól már nem kell félni, a ami felmegy annak le is kell jönni valahogy. Úgy találtuk ebben van logika, ha mindig nem is igaz.

Erős ködünk volt reggel, mely mélyen alatt járt s meggyőződünk arról, hogy mi még reggel sem tudjuk megmondani lesz e szép idő, de tudta a hotelier. Szép lesz s ezzel útnak eresztett Strunga felé Sajnos, hogy az út szépségei a szűrkeségben elvesztek; csak 9—10 óra között bújtt elő a nap és nemsokára a kőgörcgetegek között vezető úton a határon voltunk, a hol nemzeti színű oszlop és a magyar címer jelzi az ország végét.

A nap meleg sugarai a ködöt teljesen eloszlatták és gyönyörű látókép terült el szemünk előtt. Mintegy 2000 méternyi magasságban lehet a határ; a sűrű fenyőkkel borított völgy és a Strunga alatti erős források lerohanó vizei mellett elterülő világos zöld pázsit, a távolban elszórt házacskák, a Királykő tiszta sziklái, a jobbról-balról felemelkedő sziklák a Bucsecs legszebb részévé teszik Strungát. A forrás melletti sziklák gazdagok kőületekben, 6—7 faj különféle kagylót könnyen összeszedhet a kőmagok iránt is érdeklődő turista. Az egykori tenger fenék most Erdély legmagasabb helyeinek egyike s ki tudja nem borítja el majd ismét a sósvíz?

Átlépjük a határt, a vízvászlót s teljesen megváltozik a látókép, mintha a Bucsecs e lejtői tejjgazdagságra volnának teremtve, sziklamentes legelők a menyhnyire a szem ellát, még a folyó fenyő bokrai sem szakítják meg a vörhenyes zöld mezőt, csak a juhnyájak mozognak rajta, mint lassan tovahaladó foltok. A gyep díszé a sötétkék árvácska, mely itt feles számban ütött tanyát, közötte itt-ott a havasi szegfű és a Bruchenthalia veres virágai tűnnek fel.

Felmutattuk határátkelési engedélyünket. A román vámhivatalnok bekészített lakásába Nem ütköztem meg, bármennyire rajongok Erdély szép havasi ért, hogy unja az itt tartózkodást, 40 kilométernyire legközelebbi községétől. Törökös módra készített fekete kávéval kínálgatott idefen időző neje, s mondhatom nem egyhamar — égettem meg jobban a nyeldekletmet; a kávé forró volt, de hogy édes is volt, csak akkor tudtam meg, mikor bátyám úgy egy félóra múlva dicsérette.

Szíves búcsú után a Jalomicza patak völgyébe ereszkedtünk alá. A hepehupás úton lefelé haladva a bővizű pataknál ismét fenyők alá érünk, minthogy a kolostor felé törekszünk. éjszának vészük az utat. Nemsokára egész karavánt pillantunk meg a fűben, mintegy 20—25 kiránduló, férfi, nő vegyest, számos lóval tanyázik a gyepen. A férfiak közt több a román tiszt a nők között többen férfiruhában.

A kolostor előtt vagyunk. A Jalomicza habzik a szikla szorosban, felette gerendafenyők közvetítik az átkelést. A síró patak mellett néhány domb, melynek egyszerű fakeresztje sírhalmokat jelez. Kik a boldog alvók, kik a havasi nefelejtés a gyopár és alpesi rózsza között álmodják az örök álmot? A fakereszt nem hirdeti nevet, időt, a csacsogó patak pedig nem árulja el.

E vadon közepében, néhány száz méternyi sziklafal alatt áll a fából épült kolostor. Az önmagába térés, az Istenben való erős hit vitte ide az embert, a hol az Istent, de csak egyedül őt szolgálhatja. Szép e hely vadregényes sziklacsoportjaival, de fáztam a tél gondolatára. A telet itt tölteni a rabsággal egy, a legmagasabb emberlakta hely télen e kolostor talán, egyik-másik csillagda kivételével.

A komor kaluger Istent dicsérve halad el mellettünk, őszbe vegyült haja e hegyszorosban töltött ifjuságát takarja, komorsága talán az elemekkel való küzdelmét.

Gyalogösvény vezet a kolostor elé és a mint fapaján belépünk, látjuk meg, hogy a kolostor barlangban van építve. Szűk rekeszei között az egyszerűség, a piszok és egy-egy barát honol.

A barlang mélyen benyúlik a hegybe, azt tartják, hogy a határszélen is túlmegy. Friss ivóvízzel elég bő forrása látja el a barátokat. A mint a folyóba keletnek kanyarodunk a barlang lefelé folytatódik, a melyben erős zuhogás hallatszik, mintha valami buvó patak folytatná oda lent az utját.

Visszafordulunk. Kicsinyke templom a barlangban jelzi az egész telep célját. Régi foszladozó mise ruhák, szakadó lapu misekönyvek, a czinizmuszig, egyszerű berendezés és a sótalan. fekte és kemény kenyérszeletek oly sajátos benyomást gyakorolnak a díszes templomokhoz szokott szemre, mintha múlt századok, a vakbuzgó középkor lehelete áradna kibelőlük.

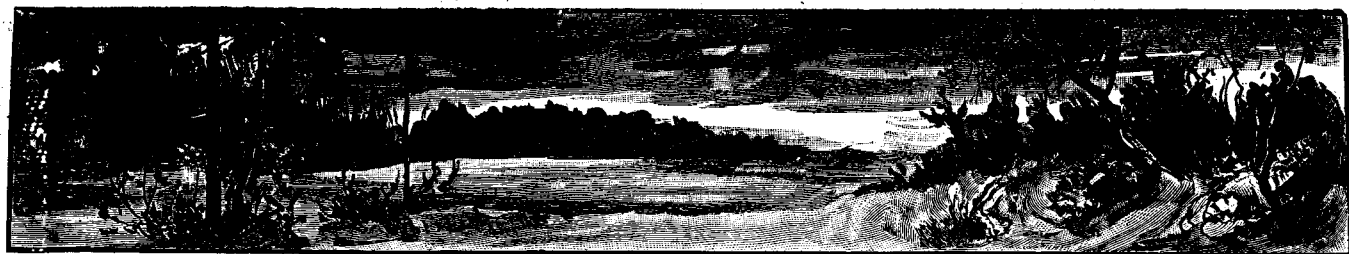
A gyönyörű helyet is szívesen hagyták ott minden eredetiségével. Nem tudunk menekülni a gondolattól, hogy így és itt élni nem hivatás.

Szép és szebb részletekkel változatos a völgy, míg a szűk sziklaszorosból kiérünk. Egy-egy elnyomorodott lambfa még felmerészkedik a gyér fenyvesbe, míg feljebb h ladva az Omu, a Bucsecs e legmagasabb csuca felé, a fenyő egészen eltűnik, sima gyep kolompoló birka fájaival és a pásztor furuljája kísérik az utast a habozó patak mentén. Mire a Beszerika nevű sziklacsoporthoz érünk a táj más jelleget öltöttfel. A minden ízében havasi virány, a sziklák árnyékában csak lassan olvadó hó jelzi a magasságot, melyet elértünk, Délután 4 óra tájt értünk a Jolemicza vízeséséhez, a mely 10 méternyi magasságból sajnos csak gyenge víz sugárban bukik alá. Mikor a vízesés fölé kanyarodtunk vezetőnk jelzé, hogy az Omu már csak néhány kiló-

Solymásky A. rajza.

SKIT LA JALOMICZA.

méternyre van. A fáradság és előrehaladt idő daczára bátyám még el akarta érni az Omüt, nekem már nem volt oly nagy ambíciómm innen lenézni a sártekére, de nálamnál kevesebb kedvet mutatott hozzá vezetők, az idő mindkettőnek segítségére jött, mert felhők ereszkedtek alá, melyeket a szél gyorsan hajtott s hébe-korba mi is ködbe jutottunk. Az Omu néha ugyan még kinézett a felhő fátyol alól, de jobban és jobban beburkolozott. Vezetők sopánkodott lovai miatt. Az utat a Pojana Czápuluj-on le veszedelmesnek jelzé, miről alkalmunk volt később meg is győződni. Ennyi akadálylyal szemben bátyám végül engedett és azt hiszem nem volt okunk megbánni. Így hát a Gaura széle felé vettük útunkat és nemsokára ismét elértük a magyar határt, a melyet czölöpök a magyar czi-merrel és az oláh koronával jeleznek. Kilátásunk: a Gaurába, mely a Bucsecs egyik látnivalója. A félkör alakú katlant hihetetlen alakú függélyesen feltörekvő sziklák szegélyezik, melyekben zergék tanyáznak, a folyó fenyő biztos rejteket nyújt az óvatos állatoknak s minthogy a sziklák embernek, vadnak járhatlanok, itt háborítlan tölthetik a napot.

Terjedelmes legelők haladunk, omladozó őrház vagy sztina mellett s a nap már alkonyatban van mikor a Pojana Czapuluj felől leereszkedünk. Eleintén kényelmes kigyózó ösvényen haladunk lefelé, míg később sziklák között és kőgöregetegeken kell áthaladnunk. Gyalogosnak nem nehéz az út, de a lovakat teljesen szabadon kell elhagyni, keressék maguknak az utat. Kopog, csattog a patkó, keres az állat, míg biztos támponton megveti első lábait, aztán óvatosan vonja hátulsó lábait előre, most még ugrik az alatta levő sziklára első lábával, míg hátsó lábai meg sem mozdúlnak. Megkönnyebbülve értünk ismét gyepes helyre s öreg estve lett, mire Guczán lakótanyájának, ablakaiban a gyérvilágosságot felcsillani láttuk.

Élvezetes napok emlékével eltöltve, ültem másnap az alföldi rónaságba siető vonaton, de csak azért, hogy jövőre bérczes Erdélyemet viszontláthassam.

„Világszép Erdély“.

— Az E. K. E. előfizetési felhívása. —

Szoknak a természeti csodáknak a hatása alatt, a melyek Erdélyben oly tömegesen jelentkeznek, éreledött meg az E. K. E. vezetőiben a gondolat, hogy *Világszép Erdély* cím alatt megíratják az erdélyi részek természeti csodáinak, kincseinek monográfiáját s hogy ennek a monográfiának megírását a

Szekelyföld írójának, *Hankó Vilmos* dr.-nak kipróbált tollára bizzák.

Midőn szerző a munkát elvállalta, s a munkához fogott, előtte is azok a czélok lebegtek, a melyek érdekében az E. K. E. már évek során tevékenykedik: az erdélyi részek természeti szépségeinek forgalomba hozása, fenséges képeinek, káprázatos látványosságainak megnyitása, csodaszámba menő kincseinek kiaknázása.

Hogy ezeket a czélokot sikerrel munkálhassa, meg akarja ismertetni a természetkedvelő magyar közönséggel — szóban és művészi képekben — az önálló földrajzi individuumot alkotó világszép Erdélyt, ebben *Alsó-Fehér-, Besztercze-Naszód-, Brassó-, Csík-, Fogaras-, Háromszék-, Hunyad-, Kis-Küküllő-, Kolozs-, Maros-Torda-, Nagy-Küküllő-, Szeben-, Szolnok-Doboka-, Torda-Aranyos-, Udvarhelyvármegyék* földjét, nemkülönbén a történelem jogán idetartozó *Szilágyvármegyéjét*; városaikban a kultúra megannyi várait. Meg akarja ismertetni a teremtő őserő csodáit, a tájszépségeket s természeti ritkaságokat, melyeket Erdélyben víz, szikla, erdő, hegy és völgy, hótól csillogó havas az idilli báltól, a megfélemlítő fenségesig kimondhatatlan változatosságban felmutat.

Megakarja ismertetni ásványait, aranyat termő hegyeit, melyekben Kalifornia hajdani aranygazdagságát látjuk felujulni, közeteit, bányászatát, rejtélyes sziklaüregeit, faunáját, érdekes flóráját, mondák szálaival körülszőtt mesés szépségű tavait, időszi forrásait, buvó patakjait, kincseket érő, csodatevő ásványvizeit, hófehér márványhegyeit, ragyogó sószikláit, sat.

Az erdélyi havasokból indul hosszú útjára az erdélyi részek két hatalmas folyója: a Maros és az Olt, továbbá a Szamos, Küküllő, Aranyos; útjukban nagy kiterjedésű földek termékeibe öntenek duzzadó életet, sok ezer ember munkaerejét kínálják, a legolcsóbb szállító utat szolgáltatják, a legromantikussabb völgyeket, tereket és szorosokat alkotják.

Akárhányszor látja az ember a *Maros-szorosát* Gyergyó-Topliczánál, az Olt alkotta *zsögödi- és tusnádi-szorosokat*, a melyeken át meredek, mérszen kiszögellő, néhol vadul megszakgatott sziklafalak között zúgva, bőgve esnek, törtetnek, rohannak keresztül a Marosnak és Oltnak tajtékzó, gőzölgő habba verődő, örvényt sodró hullámai, a *gyergyói rónát*, *Fel-Csíkot*, *Al-Csíkot* festői módra sűrűn egymás mellé elhelyezett tiszta csinos községekivel; az aranykalászszal ékes *Maros völgyét*, a *Pokolsárna* tombolva felfakadó, kavargó, örvénylő, zúgó vizét, a torjai *Büdös barlangnak* halált lehelő sziklatorkát, a *Szent Anna tónak* ringó kristály tükörét, a tejjel és mézze folyó *Barccságot*, a *tordai*

hasadékat, a vulkáni alkotásnak ezt a bámulatos remekét, az igazl magas hegység minden tulajdonságaival bíró *fogarasi havasokat*, *Czibles-* és *Retyezát* sziklavilágát a *rekiczeli vízesésnek* zuhanó árját, *Szováta-* és *Parajd* ragyogó sóhegyeit, a *Detonátának* fénylő, fekete oszlopokkal dekorált sziklatömegét, a *gyalári* vashegyet, *Szárhegy-* és *Szent-Domokos* hófehér márvány hegyeit, vagy a *felső-bajomi* öröktüzet; akárhányszor jár az ember a *petrosényi* hegyi vasúton: Erdély Semmeringjén, a *gyimesi* magas pályán, vagy a *Szamos* felséges völgyében Besztercze-Naszód vármegyében: mindig talál valami hajlamainak, ízlésének megfelelő új szépséget ebben a csodás világban, mely maga egy

valósággá vált tündérmese, egy kép az Ezeregy éjszakából.

Fenn az erdőkoszoruzta hegyormokat hajdan büszke várak omladékai ékesíték, régi dicsőségnek s legendáknak színhelyei, rég elmult idők sírkövei, melyekről lemosták már az írást a fölötté elvihartzott századok; ezer esztendő emlékek csodás maradványai ezek, melyeken minden kődarab nagy dol-

gok emlékezetét hirdeti. A magyar históriának, kegyelünk emlékei lépten-nyomon; a merre csak nézünk, nemzeti hőseinknek: Hunyadi Jánosnak, a kereszténység legnagyobb daliájának, Hollós Mátyásnak, Bocskay Istvánnak, Bethlen Gábornak, Wesselényi Miklósnak lábanyoma. A segesvári sfkon illatos virágok susogják: itt nyugszik, ki a legszebb dalokat énekelte.

Mint a forrás az anyatermészet szűz ölében, e könyvnek anyaga is ott fakadt a természeti csodák világában, azok hatása alatt, a történeti emlékek árnyékában azoktól megilletve, Erdély drága földjén.

A munka feldolgozásával kilép az útleírások szűk keretéből; az inkább népszerű természettudományi munka lesz, a hasonló irányú fran czia munkák eleven, színes előadásával, tetszetős tárgyalás módjával, vonzó leírásával.

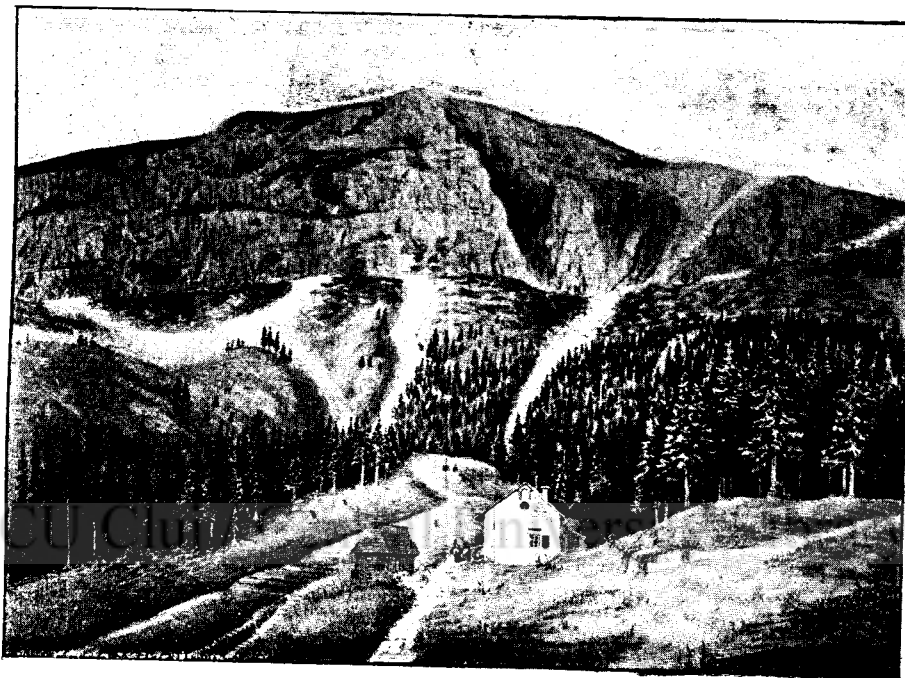
A mi az anyagba életet fog önteni, az a tárgynak olyanképen való elrendezése, mely míg egyfelől megismerteti a földet, melynek minden zugához, minden rögéhez egy legenda fűződik a magyarság dicsőségéről, addig másfelől megismerteti annak lakóit is; az oláht, a szászt, a szívünkhöz nőtt örményt s azt a küzdelmekben megedzett, talentumos magyar fajt, melyet dicsőséges multjának szárnyat adó hagyománya, erős kulturai és politikai egyénisége

predestinálnak a vezérszereplésre. A tárgyalás során megismeri az olvasó a természetalkotta éles határok között őseredetiségükben megmaradt magyar, oláh, szász népszokásokat, népsajátságokat is, a melyekben híven látjuk megőrizve a nép szívének, lelkének igaz kincseit.

Az erdélyi magyarokban és a székelyekben a tipikus magyar szellem őseréje szól felénk; Erdélyben egy még nem is sejtett színes, új világ csodás tündérkertje tárul fel előttünk. Mind a kettő hivatva van megtermékenyíteni a magyar elmét, hogy teremjen magyar erkölcsöt, hogy teremtsen magyar műveket. Minél mélyebben lehatolnak a fának gyökérszállai a föld

talajába, annál magasabbra nő koronája. Minél több ihletet merit az író, a művész az édes anyaföldből, annál maradandóbb hatásra számíthat alkotása.

A leírásokat az ón művészi alkotásai, az illusztrációk hosszú sora egészítik ki. Ezek a művészi alkotások, illusztrációk ellenállhatatlanul fogják az olvasót az eredeti felé vonzani és bűvös erővel suggerálják majd

GU CZÁN.

Solymácssy A. rajza.

a fogékony néző akaratának, hogy keresse fel a mintát mint Argirus királyfi Tündér Ilonát.

Kevés földön van annyi tájszépség, kevésben annyi kincse a természetnek, mint Erdélyben. Ezek a tájszépességek, természeti kincsek kimeríthetetlen gazdagságát alkotják Erdélynek. A természeti csodáknak, látványosságoknak olyan tömege fogadja itt az embert, hogy csodás varázsukkal egészen elbűvölik.

Mihelyt a nyár meghozza virágait, a túristasereg felkeredik, és Svájcot, Tirolt, Stájerországot úgyszólván ellepi. A megszálló idegenek azután a kínálva-kínált élvezetek fejében a lakókat a szó szoros értelmében kitartják; a lakókat az ezernyi-ezer idegen költekezésén nemcsak élnek, hanem gyarapodnak is. Erdély épp ilyen tárgya lehetne az érdeklődésnek, mert épen olyan szép és érdekes, mint azok. Az erdélyi részek lakói az idegeneknek kiszolgálása, a természeti kincsek kiaknázása révén épen olyan állandó jövedelemhez juthatnának, mint a svájci tiroli és stájerországi lakók. Ennek azonban szükségképeni feltétele volna Erdély megismertetése és megismerése.

Szerző legjobb lehetőségét, s teljes munkaerejét veti latba, hogy munkáját élvezetes olvasókönyvvé, minden művelt magyar embernek, öregnek és fiatalnak

élvezetes olvasmányává tegye. Ohajtása csak az, hogy munkája révén vágyat keltsen az olvasóban világszép Erdélynek és lakóinak megismerésére. A megismerés során épül fel majd a csatorna, mely a kereskedés és ipar centrumaiban összegyűlő százazreket az ország eme részébe vezeti.

A jövő év folyamán megjelenő s mintegy 30 ív terjedelmű díszmunkának megrendelési ára 3 frt. Bolti ára jóval magasabb lesz.

Midőn a *Világszép Erdély* című díszmunkára ezennel előfizetést nyitunk, kérjük az érdeklődőket, hogy a pénzt a mellékelt postatakarékpénztári lapon,

a gyűjtő-íveket pedig bérmentes levélben 1899. február végéig, az Erdélyi Kárpát-Egyesület főtitkári hivatalához (Kolozsvár Jókai-utca 11) küldeni szíveskedjenek. Minden megrendelő előfizetési díja átvételét az Egyesület hivatalos értesítőjében az *Erdély*-ben ismerjük el.

Kolozsvár, 1898. decz. 15.

A választmány nevében:

Feilitzsch Arthur br.,
társelnök.

Radnóti Dezső.
főtitkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

TISZTELETI TAGJAINK.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyó évi közgyűlése *Fejérváry Géza* báró honvédelmi minisztert, *Darányi Ignác* dr. földmívelésügyi, *Dániel Ernő* báró kereskedelemügyi, *Wlassics Gyula* dr. vallás- és közoktatásügyi és *Perczel Dezső* belügyi minisztereket, valamint *Maurer Mihály* brassóvármegyei főispánt tiszteleti tagjaivá választotta ama támogatásokért, melylyel az egyesületet ismételten kitüntették.

A tiszteleti tagsági okmányokat decz. 7—10-én küldöttség nyújtotta át, mely *Feilitzsch Arthur* báró és később *Sándor József* elnökle alatt *Borszéki Soma* ny. min. oszt.-tan., *Hankó Vilmos* dr. tanár, *Herrmann Antal* dr. igazgató és *Radnóti Dezső* E. K. E. főtitkár tagokból állott.

A küldöttség először a honvédelmi miniszternél tisztegett.

Feilitzsch Arthur báró bemutatván a miniszternek a küldöttség tagjait, gyönyörű beszédben emelte ki amaz érdemeket, melyekkel a miniszter az E. K. E. fejlődését előmozdította. Mindjárt a megalakulás után megengedte, hogy a honvédtisztek az egyesületbe minden további engedély nélkül tagul beléphessenek, sőt kieszközölte, hogy a közös hadügyminiszter is megadta ezt az engedélyt. Később az erdélyi fürdők fejlesztése érdekében úgy intézkedett,

hogy a beteg katonai egyének ezentúl erdélyi fürdőkbe is küldessenek. Legujabban a katonai parancsnokságok útján az egyesület taggyűjtő íveit osztotta szét meleg ajánlással, úgy, hogy ez úton 300 katonatiszt lépett be tagul az egyesületbe. Az egyesület háláját akarta kifejezni a miniszterrel szemben. a midőn tiszteleti tagjává választotta és minden politikai színezet nélkül dokumentálni óhajtottá azt, hogy a katonaság a hazafias társadalmi mozgalmakban szintén részt vehet, ha azok a mozgalmak a békét, a testvéries egyetértést és a közjót munkálják. Legmelegebb üdvözlettel adja át az E. K. E. tiszteleti tagsági oklevelét.

Fejérváry Géza báró honvédelmi miniszter köszönettel fogadja az E. K. E. kitüntetését. Egész életében az volt az elve, hogy a jóra való, munkás társadalmi egyesületeket a lehetőségig támogassa. Annál inkább megtette ezt az Erdélyi Kárpát-Egyesülettel szemben, mely a különböző társadalmi rétegeknek és osztályoknak barátságos, testvéries összehozását tűzte feladatául. Fontos ez a katonaság és polgárság között s ő maga is mindig igen kiváló feladatának tekintette, hogy a katonaság és polgárság közt a legjobb, a legbarátságosabb viszony fejlődjék. De érdemes volt azért is támogatni az egyesületet, mert országunknak legszebb részét, Erdélyt kívánja a hazai és külföldi közönség előtt ismertté tenni. Biztosítja

az egyesületet további jóindulatáról és támogatásáról.

A küldöttségi tagok hosszas éljenzéssel fogadták a miniszter meleg szavait es ezzel a tisztelegés véget ért.

Másnap *Darányi Ignác* dr. földmívelésügyi miniszterhez ment a küldöttség.

Feilitzsch Arthur báró az E. K. E. nevében megköszönte a miniszternek, hogy az Uti-Kalauz megjelentését 500 firtal; a balneologiai kiadványokat pedig 1000 firtal segítézte. Kiemelte a földmívelésügyi tárca és az E. K. E. céljai között levő szoros kapcsolatot, fejtegetvén, hogy az E. K. E. állampolitikai és fontos közgazdasági feladatokat valósít meg. Végül átnyújtotta az egyesület tiszteleti tagsági oklevelét.

Darányi Ignác dr. földmívelésügyi miniszter válaszában örömét fejezte ki az egyesület gyakorlati irányu munkálkodásáért. Ismeri az erdélyi viszonyokat és egyik állampolitikai feladatának tartja, hogy a távolabb eső országrészeket s éppen Erdélyt kulturája megerősítésével, közgazdasága fejlesztésével a szellemi és anyagi középpontokhoz közelebb hozza. Erdély természeti szépségei még ismeretlenek, de sokáig nem lesznek azok, mert az E. K. E. bámulatos tevékenysége eloszlatja az ismeretlenség ködét. Csak folytassa tovább ezt a munkálkodást, ő nem fog elzárkózni a támogatástól, mert az a nézete, hogy Erdélyért mindent meg kell tenni

A miniszter azután a küldöttségi tagokkal beszélgetett, főleg erdélyi dologról.

Délután a küldöttség, melynek vezetését most már *Sándor* József orsz. képviselő, alelnök vette át, *Dániel* Ernő báró kereskedelemügyi miniszterhez ment.

Sándor József alelnök üdvözőlő beszédében kiemelte az E. K. E. békés és vonzó munkálkodását, azután közgazdasági feladata köréből azokat, melyek a kereskedelmi tárczához tartoznak; különösen az erdélyi fürdők és ásványvizek ügyét. Jelezte, hogy a miniszter eddig is nagy figyelemmel volt az E. K. E. iránt, ezt megköszöni és a hála csekély jele képpen átnyújtja az egyesület tiszteleti tagsági okmányát.

Dániel Ernő báró nagy megtiszteltetésnek tartja a kitüntetést. Igyekezni fog azt megérdemelni. Eddig is figyelemmel kísérte az E. K. E. működését és jól esett látnia, hogy ez az egyesület pártárnyalat nélkül, nyelvkülönbség nélkül egyesíti magában azokat, kik a hazáért önzetlenül dolgozni akarnak. Békés, testvéries magatartása az E. K. E.-nek biztosítja részére általában a rokonszenvet. Tovább is támogatni fogja az egyesületet és kéri, hogy tolmácsolja a küldöttség a közgyűlés előtt köszönetét. *Sándor* azután átnyújtotta az egyesület kérését, melyben a most lejárvó portómentesség megújítását kéri.

Ugyanezen alkalommal *Schmidt* József államtitkárnál is tisztelgett a küldöttség

Sándor alelnök, üdvözőlő az új államtitkárt, jóindulatát kérte az E. K. E. ügyei iránt. Az államtitkár a legszivesebben ígérte meg támogatását és érdeklődéssel kérdezősködött, hogy melyek lennének a legfontosabb ügyek. A küldöttség tagjai ezzel előterjesztették a legsürgősebbeket, melyeknek megvalósítását az államtitkár kilátásba helyezte.

Mindenik miniszter — mi-

ként a fentiekből láthatjuk — egyik vagy másik irányban fontos nyilatkozatokattett az egyesület díszoklevelét átnyújtó küldöttségnek. Kiemelkedő nagy elvi jelentősége van *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter kijelentéseinek, ki az egyesületnek különösen tudományos munkálkodását méltányolván, nagy nyomatékkal emelte ki az E. K. E. néprajzi tevékenységének rendkívüli fontosságát.

A küldöttség decz. 10-én d. e. 10 órakor tisztelgett *Wlassics* miniszternél, ennek hivatalos helyiségében. A küldöttség vezetője itt is *Sándor* József volt.

A miniszterhez intézett beszédében felsorolván a miniszternek az egyesület iránt szerzett kiváló érdemeit, az egyesület egyéb kiváló közgazdasági irányainak fontossága mellett, teljesen előtérbe állította humanisztikus, kulturális és tudományos tevékenységét, különösen Erdély néprajzának az utóbbi időben intenzív művelését, a Mátyás király szülőházában rendezendő erdélyi néprajzi akiállításnak és ugyanott megalkotandó néprajzi muzeumnak már a megvalósulás felé törekvő tervét, melyet a legmelegebben ajánlt a miniszternek leghatásosabb pártfogásába.

Wlassics Gyula miniszter megköszönvén a Kárpátgyesület díszoklevelét, melyet igazán megtisztelőnek vall magára nézve, méltatja az E. K. E. közhasznú hazafias működését, melynek különösen kétirányával rokonszenvez s abban a saját működésének megfelelőjét látja. Ő is őszintén törekedett mindig nemzetiségek testvéries békés egyetértésére és együttélésére, minek az erdélyi részekben az E. K. E. oly lelkes apostola. És ő is egészen kiváló gondot fordít a néprajzi tudományok művelésére, a népelet tárgyainak megmentésére. Mert a rohamosan haladó műveltségmindenütt nivellálja a népelet jellemzőségeit, eltünteti a primitív

kultura jelenségeit. E mellett külföldön, szomszédainknál is mind jobban méltányolják az etnografia fontosságát, gyűjtik a népelet hagyományos tárgyait.

Hazánkból is, a hol még sok eredeti népiség van, sok tárgyat visznek ki s ha nem törekszünk a tizenkettedik órában megmenteni és a magunk számára megtartani a néprajz objektumait, maholnap külföldre, Prágába, Bécsbe kell mennünk, ha a hazai népek etnografiáját akarjuk tanulmányozni. Azért a miniszter minden erejéből támogatja a budapesti néprajzi muzeumot, melyet maga nyitott meg. Nagy örömmel fogadja az erdélyi néprajzi kiállítás és állandó muzeum eszméjét és annak megvalósítása érdekében leghatásosabb pártolására számíthat az E. K. E., a melynek egyéb hazafias munkálkodását ezután is szívesen fogja támogatni.

A miniszternek a néprajzra vonatkozó, mélyen a dolog lényegére ható méltányoló nyilatkozata hatalmas biztosítéka az E. K. E. messzeható néprajzi tervei sikerének. A miniszternek az erdélyi néprajzi kiállítás és muzeumot illető, erélyes és lényeges támogatást ígérő programszerű kijelentése minden bizonynyal hatalmas támasza lesz az E. K. E. néprajzi bizottsága azon kérvényének, mely a vidéki muzeumok segélyezésére rendelt országos alapból tetemesebb rendkívüli dotációból kér az erdélyi néprajzi muzeum javára. De a miniszter lelkes állásfoglalása bizonynyal jól fog hatni Kolozsvár városának a Mátyás-házról intézkedő tényezőire és mindazokra, kiknek módjuk és alkalmuk lesz, hogy támogassák a Mátyás-szobor-ünnep egyik legértékesebb részét, az erdélyi néprajzi kiállítást, Kolozsvárnak legérdekesebb, legspeciálisabb látványosságát s erdélyi résznek legnemzetibb kulturintézményét: az erdélyi néprajzi muzeumot.

Utolsó tisztelgése a küldött-

ségnek *Perczel* Dezső belügy-miniszternél volt. A küldöttséget ismét *Sándor* József orsz. képviselő vezette.

A miniszter a képviselőház miniszteri szobájában fogadta a küldöttséget, hol *Sándor* József üdvözölte a minisztert, az E. K. E. nevében megköszönvén, hogy az egyesület balneológiai törekvéseit felkarolta és 1000 frt segítséggel lehetővé tette az erdélyi fürdőknek idegen nyelveken való ismertetését.

Perczel Dezső miniszter válaszában kiemelte, hogy mint a közegészség legfőbb őre, örömmel tapasztalta, miképp az E. K. E. a fürdőügy fejlődését oly sikeresen munkálja; örömmel tapasztalta, hogy az egyesület fáradhatatlanul előre terekszik abban az irányban, hogy Erdélyt megnyissa az üdülni és szorakozni akaró külföldi közönség előtt. Tudja, hogy Erdélyben és különösen a Székelyföldön mennyi kincs van eltemetve a természeti szépségekben, a fürdőkben, ásványvizekben és azt is tudja, hogy ezeknek értékesítésére, megismertetésére az E. K. E. mekkora erővel, mily hatalmas társadalmi munkával állott sorompóba. Az egyesült hazafias föladatainak megvalósításában mindig számíthat rá. Készséggel fogja az egyesület konkrét kéréseit teljesíteni, mert úgy van meggyőződve, hogy ezzel a közjót, Erdély közgazdasági és kulturális fejlesztését viszi előbbre. Köszöni a tisztelgést és a tiszteletbeli taggá való megválasztást.

A küldöttségtől a miniszter igen melegen bucsuzott el.

A küldöttség tisztelgett még *László* Mihály orsz. képviselőnél, akitől az E. K. E. székesfővárosi osztálya részére a *László*-féle tanintézetben helyiséget kért. A képviselő, a kiaz E. K. E. nek különben alapító tagja, ezt készséggel megadta és így az osztály legközelebb újra szervezkedik a fővárosban.

*

Jóval megelőzőleg nov. 23-án történt *Maurer* Mihály brassói

főispánnál a tiszteleti okmány átadása A küldöttséget, mely *Orbán* Ferencz E. K. E. oszt. elnök, *B. Purczel* Béla, *Harmath* Lajos, *Rombauer* Emil, *Vajna* Gábor dr., *Verzár* Lukács, *Förder* Sándor, *Papp* Ferencz tagokból állott, *Radnóti* Dezső főtitkár vezette, ki beszédében kiemelte a főispánnak az E. K. E. körül szerzett érdemeit, valamint azt, hogy a főispán ur törekvései és az E. K. E. törekvései rokonok annyiban, a mennyiben azok mindegyik részről a társadalmi béke megszilárdítására irányulnak. *Maurer* Mihály főispán válaszában a Kárpát egyesületeknek és ezek között az E. K. E.-nek is, különösen nemzetgazdasági tekintetben kiváló fontosságát fejtegette és biztosította a szónokot arról, hogy a neki előlegezett bizalmat a Kárpát egyesület támogatása által viszonzni fogja. — *Orbán* Ferencz az E. K. E. brassói osztálya nevében üdvözölte ezután a főispánt, hangsúlyozva annak az itteni osztály körül szerzett érdemeit. A főispán ur válaszában szívélyes köszönetet mondott az osztály részéről mindig tapasztalt kitüntető figyelemért.

Az ezután következő ebédnél a főispán ur mondotta az első felköszöntőt, ujabban is megköszönve az E. K. E. részéről tapasztalt kitüntető figyelmet, poharát az E. K. E.-ért és annak vezetőiért emelte. *Radnóti* Dezső főtitkár a főispánnak az E. K. E. iránt tanúsított jóindulatát köszönte meg és tolmácsolva az E. K. E.-nek a főispán ur iránt érzett tiszteletét, poharát a főispán-házigazda egészségére üritette. *Vajna* Gábor dr. kifejtette, hogy az a tisztelet, a melyet a főtitkár hangsúlyozott, az összes polgárság szívében él és ezek nevében éltette a főispánt.

A főispán ur ezután újból poharát emelve, a Brassói Magyarországi Intéző Bizottságát éltette, hogy kezdetben nem volt annak barátja, mivel attól tartott, hogy megalakulása a béke

megzavarására vezet; most azonban miután hat év meggyőzte arról, hogy a bizottság törekvései békések és hazafiasak, kész örömmel támogatja azt és köszönetet mond annak eddig kifejtett sikeres működéséért, kéri a jelenlevőket, hogy a kölcsönös egyetértés és békés együttélés lehetőségét igyekezzenek előmozdítani. A főispán szavaira *Móbr* Gyula főesperes válaszolt és hangsúlyozva azt, hogy az Intéző Bizottság mindig a közérdeket tartotta szem előtt és mindig jóhiszeműleg cselekedett, köszönetet mondott a főispán ur megleghangu elismeréséért és poharát annak egészségére üritette. *Harmath* Lajos azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy az Intéző Bizottság vezetői igyekezni fognak megvalósítani azt a jelszót: hogy a közérdek mindenkéfélt és az Intéző bizottságot éltette.

Orbán Ferencz utalt arra, hogy a mint az összes egyesületek és intézmények kivétel nélkül tisztelettel és bizalommal adóznak a főispánnak, úgy a főispán ur is kivétel nélkül jóindulattal viseltetik mindegyik iránt és poharát a főispán ur egészségére üritette. *Rombauer* Emil azokat éltette, akik közép úton haladnak. Ez az ut: a béke útja.

A felköszöntők sorát a házigazda zárta be, szívélyes köszönetet mondva a jelenlevőknek azon szeretetreméltó módon, a mely ezen együttélést a jelenlevők mindegyikére nézve felejtethetlenné tette.

*

A főispán az E. K. E. elnökségének a következő levéllel köszönte meg a választást:

Az »Erdélyi Kárpát egyesület« méltóságos Elnökségének
Kolozsvárt.

Az 1898. május 19-én tartott 8-ik egyetemes közgyűlés az egyesület tiszteleti tagjává méltóztatott engemet választani. Ezen nem remélt nagy kitüntetés folytán haza-

fiás, kedves kötelességemnek fogom tekinteni az *Erdélyi Kárpát-Egyesület* bizalmának megfelelően, azt úgy társadalmi, mint kulturális és közgazdasági téren kifejtett áldásos működésében fokozott lelkesedéssel és kötelességérzettel támogatni.

Tisztelettel kérem a méltóságos Elnökséget: kegyeskedjék a közgyűlés előtt mély hálámnak tolmácsa lenni. Brassó 1898. évi nov. 28. Kiváló tisztelettel *Maurer Mihály*.

EGYESÜLETI ÉLET.

A központ gyűlései.

— Választmányi gyűlés szept. 22-én. —

A központi választmány szept. 22-én gyűlést tartott. Jelen voltak: *Feilitzsch* Arthur br., *Akoncz* Károly dr., *Jékei* Dániel dr., *Palkovics* József, *Török* Imre dr., *Versényi* György dr., *Váradai* Aurél dr., *Fodor* János, *Szádeczky* Gyula dr., *Szécsi* Akos dr., *Halász* Ignác dr., *Nedorosték* János, *Merza* Gyula, *Kovács* Géza és *Radnóti* Dezső.

Elnökolt: *Feilitzsch* Arthur br.

Jegyzett: *Kovács* Géza.

Elnök szomoruan jelenti, hogy az egyesület tiszteleti elnöke *Bethlen* András gróf aug. 26-án elhunyt. — Az elnökség a gyász kifejezésére megfelelő intézkedéseket tett. Bemutatja ezért az özvegy köszönetét. — A választmány tiszteleti elnöke elhunyt fölött mély részvétét jegyzőkönyvében megörökíti és az elnökség összes intézkedéseit jóváhagyja.

Elnök jelenti, hogy dicsőült Erzsébet királyné halála alkalmából a múlt gyűlés által elhatározott részvétiratokat király ő Felségéhez és József Agost kir. herczeg ő Fenségéhez elküldötte. Tudomásul szolgál.

Elnök bemutatja *Radnóti* Dezső főtitkár indítványát, dicsőült királyné emlékének megörökítése tárgyában. E szerint a nagy királyné emléke a régi Mária-lobogók mintájára Erzsébet-lobogó készítésével volna megörökítendő. Felolvassa a költségek összegyűjtése végett kibocsátandó felhívás szövegét. — A választmány az indítványt elfogadja és kivitelével az elnökséget bizza meg.

Főtitkár bemutatja a pénzügyminiszter leiratát, melyben véglegesen engedélyezi a tervezett tárgysorsjáték rendezését. — Örvedetesen tudom-

másul veszi a választmány és megbizzza a főtitkári hivatalt, hogy a sorsjátékot rendezze meg.

Főtitkár felolvassa a vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratát, melyben jelzi, hogy a tervezett néprajzi muzeumot a segélyezendő intézmények sorába felveszi. Örvedetes tudomásul szolgál és további intézkedés végett kiadja a választmány a néprajzi bizottságnak.

Főtitkár bemutatja a földmivelésügyi miniszter leiratát, melyben az egyesület balneológiai osztálya részére 1000 frt segélyt kiutal. A választmány köszönetét fejezi ki a segélyezésért és utasítja a balneológiai osztályt, hogy a segély felhasználása iránt tegyen javaslatot.

Főtitkár jelenti, hogy a megválasztott tiszteleti tagok okmányai elkészültek. Választmány utasítja az elnökséget, hogy küldöttség útján kézbesitse az okmányokat.

Főtitkár jelenti, hogy az *Erdélyi Uti Kalauz* anyaga összegyűlt. A kereskedelmi miniszter a műből 500 példányt már megrendelt. A választmány kimondja, hogy az *Erdélyi Uti Kalauz* második kiadását a tavaszra megjelenteti és hogy a szerkesztéssel *Versényi* György dr. osztálytitkárt kéri fel.

Főtitkár jelenti, hogy az elnökség a dombháti ásványvízüzletet 300 frt évi bérért, a dombháti malmot pedig 200 frtért bérbe adta ki. A választmány a bérbeadást jóváhagyja.

Főtitkár jelenti, hogy a kereskedelmi miniszter kirándulások részére kedvezményes vasuti díjmérséklést engedélyezett. Örvedetes tudomásul szolgál.

Főtitkár bemutatja a *brüsszeli* kiállításra nyert két díszoklevelet. A választmány elrendeli az okleveleknek bekeretezését és a főtitkári hivatalban kifüggesztését.

Elnök jelenti, hogy *Zarándi* K. Károly főerdész két torony szobát engedélyez menedékhelyül szohodli házában. — Köszönettel veszi a választmány és utasítja az építőbizottságot, hogy a berendezés iránt tegyen javaslatot.

Elnök üdvözlöli végül az új választmányi tagokat és köztük *Palkovics* József altábornagyot, kérvén, hogy az egyesületet buzgón támogatni sziveskedjenek.

Ezzel az ülés véget ért.

— Választmányi gyűlés decz. 27-én. —

Decz. 27-én tartotta utolsó ülését az E. K. E. választmánya *Feilitzsch* Arthur báró elnöklete alatt, melyen jelen voltak *Palkovics* József altábornagy, *Szádeczky* Lajos dr., *Márki* Sándor dr., *Herrmann* Antal dr., *Páll* István kanonok, *Deák* Albert dr., *Merza* Gyula, *Incze* Gerő, *Jékei* Dániel dr., *Fodor* János, *Tanács* József, *Kovács* János, *Versényi* Gábor,

Weisz József, *Sárdi* Lőrincz, *Köbenheyer* Bertalan, *Kovács* Géza és *Radnóti* Dezső.

Elnök a gyűlést megnyitván, jelenti, hogy *József* Agost kir. herczeg ő Fensége köszönetét fejezte ki az Erzsébet királyné halála alkalmából kifejezett részvétért. Szomoruan jelenti továbbá, hogy *Jenőffy* Jenő alelnök elhunyt. Indítványozza, hogy emléke jegyzőkönyvileg megörökítessék. Végül jelenti, hogy a tiszteleti okleveleket átadta az erre megválasztott küldöttség.

Kovács Géza felolvassa a múlt gyűlések jegyzőkönyveit, melyeket hitelesít a választmány.

Merza Gyula főpénztáros félévi időről tesz jelentést. E szerint bevétel volt 8854 frt 32 kr, kiadás 7707 frt 87 kr. Marad pénztári készlet 3189 frt 96 kr. Örvedetes tudomásul szolgál.

Főtitkár jelenti, hogy *Mannsberg* Sándor báró lemondott alelnöki tisztességéről, másnemű elfoglaltsága miatt. Választmány a megüresedett állásra egyhangulag *Herrmann* Antal dr. igazgatót választja meg, a ki megköszöni a bizalmat és igéri, hogy buzgón fogja támogatni az egyesületet.

Főtitkár javasolja, hogy az építő és útjelző bizottságok egyesíttessenek, minthogy e két bizottság feladatai nagyon is összeválnak. Jelenti továbbá, hogy az építő-bizottság elnöke *Melitskó* Frigyes és a bizottság tagjai lemondottak, hogy az egyesítés elé akadályokat ne gördítsenek. Választmány midőn kimondja a két bizottság egyesítését, egyben bizalmát fejezi ki *Melitskó* Frigyesel és az építő bizottsággal szemben és felkéri az elnököt, hogy az egyesített két bizottság vezetését és újra alakítását újból elvállalni sziveskedjék.

Főtitkár jelenti, hogy az *Erzsébet-lobogóra* 1200 frt gyűlt össze. A választmány örömmel veszi ezt tudomásul és megbizzza az elnökséget, hogy a lobogó elkészítésére nézve javaslatot készítsen. Elhatározza végül, hogy a lobogót a *Mátyás-szobor* leleplezése alkalmával fogja fölavatni és védőasszonyul *Augusztá* kir herczegasszonyt kéri fel. A megmaradt összegből szintén Erzsébet királyné emlékére *Erzsébet-menedékházat* épít.

Az építő-bizottság javasolja, hogy intéztessék a képviselőházhoz és a kormányhoz memorandum, melyben kérje az egyesület, hogy jövőre a költségvetésbe turista czélokra is vétessék fel valamely összeg. A választmány ilyen értelemben határoz.

Az építő-bizottság javaslatára kimondja a választmány, hogy a fölépített *rekizselli menedékház* telavátására a kolozsmegyei osztályt, hivatalos átvételére az építő-bizottság kéri fel.

Herrmann Antal dr. a néprajzi bizottság nevében tesz jelentést a Mátyásház átvétele s a néprajzi kiállítás tárgyában. A választmány jóváhagyta a bizottság eddigi intézkedéseit és maga részéről is felkéri a tagokat, hogy a Mátyás-ház átadása ügyében a városhoz intézett memorandumot támogatni sziveskedjenek.

Szádeczky Lajos dr. indítványára megbízza a választmány az elnökséget, hogy a Mátyás-ház egyik szobájában — a mennyeiben ez muzeumi czélokra az egyesületnek átadatnék — *Erzsébet-kápolna* szervezése és Mátyás korabeli tárgyakkal való berendezése végett indítson mozgalmat.

Főtákar jelenti, hogy a belügy-miniszter az új alapszabályokat meg erősítette. A választmány utasítja az elnökséget, hogy ennek alapján most már az új ügyrendet dolgozza ki.

Főtákar jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a párisi kiállításra 1000 frtért 4 képet szándékozik az egyesülettől vásárolni. — Választmány a képek eladására az elnökséget fölhatalmazza.

Főtákar jelenti, hogy a »Világszép Erdély« előmunkálatai annyira előhaladtak, hogy *Hankó Vilmos dr.* a mű megírásához már hozzáfogott. A választmány kimondja előfizetési fölhívás kibocsátását és a mennyeiben a költségek összehozhatók lesznek, fölhatalmazza az elnökséget, hogy egy *francia* nyelvű kiadás iránt is intézkedjék.

A *fogarasmegyei* osztály beadványára vonatkozólag kimondja a választmány, hogy az új alapszabályokhoz alkalmazkodnia kell, azonban konkrét és megokolt esetekben hajlandó az osztályt anyagilag támogatni. Kimondja továbbá, hogy az osztály ügyei összehivandó közgyűlésen rendeztessenek.

Az *udvarhelymegyei* osztály újjáalakításával *Lázár Adám gr.* vármegyei főjegyzőt kéri fel a választmány, hasonlóképp a fővárosi osztály elnökévé *Borszéki Soma ny.*, miniszteri tanácsost választja meg.

A *balneológiai* osztály javaslatára a fürdő könyvtár további füzeteinek kiadására engedélyt ad a választmány és jóváhagyja eddigi határozatait.

A Magyar Tanítók Turista Egyesülete megköszöni, hogy az egyesület erdélyi kirándulásukat támogatta. Örvendetes tudomásul szolgál.

Végül a főtákar tesz jelentést az ellátott ügyszabályokról, bejelentvén, hogy *Csárán Gyula* 70 frttal, *Bethlen Miklós gróf* 50 frttal egészítették ki régebbi alapítványukat. *Sebestyén Mihály* pedig 50 frttal új alapító lett. Örvendetes tudomásul szolgál.

Elnök megköszömvén a tagoknak buzgalmát, boldog új évet kíván.

A gyűlés elnököt zajosan megéljenezte.

As új helységnévtár. *Jekelfalussy József* a m. kir. központi statisztikai hivatal vezetőjének szerkesztésében nem rég jelent meg a magyar korona országainak új *helységnévtára*. Ez új kiadásban van egy fontos újítás. A községek hivatalos jellegű megnevezése mellől ugyanis *a nem hivatalos és idegen elnevezések* elmaradtak. Ez az 1898. IV. törvénycikk rendelkezésénél fogva vált szükségessé, mely törvény-paragrafus határozottan előírja, hogy a hivatalos nevet kell használni nemcsak a hivatalokban, hanem a köz- és magánéletben is. Ez az újítás úgy nemzeti, mint kulturális szempontból figyelemreméltó. De nagy szolgálatot tesz a mindennapi életnek is, amennyiben megkönnyíti a posta-, táviró- és vasut szolgálatot, a katonai behívók kézbesítését és egyáltalában egy csapásra megszünteti azokat a zavaros állapotokat, melyek annak következtében támadtak, hogy több ezerre ment azoknak a községeknek a száma, melyeknek egymással teljesen egyforma nevük volt. Van ugyan egy pár hiba a könyvben, de ez gyakorlati értékét nem kisebbíti. Ara az új helységnévtárnak 6 forint. Kapható a m. kir. központi statisztikai hivatalban.

MENEDÉKHÁZAK.

As építő bizottság gyűlése.

Decz. 22-én gyűlést tartott az E. K. E. építő bizottsága *Melitskó* Frigyes elnöklete alatt.

Elnök a gyűlést megnyitván, jelenti, hogy az *ünöki* menedékház ügye annyira haladt, hogy a központ a 200 frt hozzájárulást megszavazta, Ó-Radna község a nyersfa anyagot felajánlotta és így *Hunyadi Imre dr.* főszolgabíró a tavasszal az építést megkezdetheti. Ugyancsak megszavazta Kolozsvár városa a *kányaffi mészalátóra* kért 1000 frtot. Örvendetes tudomásul szolgál.

Fodor János előadó jelenti, hogy a *rekiczei-menedékház* fölépítettett. A bizottság elhatározza, hogy a fölavatás ünnepélyes rendezésére a kolozsmegyei osztály kéressék föl, az átvétel iránt a központ fog intézkedni.

Előadó jelenti, hogy a Felső-Aranyosvidék feltárása elodázhatatlan szükség. A központ a *vidrai vízeses* befásításáról már gondoskodott, most a *skerisorai jégbarlang* hozzáférhetővé tétele a legsürgősebb föladat. A bizottság kimondja, hogy a tavasszal e vidékre az érdeklődőkkel tanulmányutat rendez és tapasztalatai alapján javaslatot fog készíteni.

ERDÉLYI MŰZEUM

2 * 1906. JAN. 1—

KÖNYVTÁRA.

Előadó jelzi, hogy a *Gyilkostóhoz* menedékház építése fölötté szükséges. Régebben volt is valamely mozgalom e tárgyban. A bizottság megkeresi Gy.-Szent-Miklós községet, hogy egy menedékház építésében az E.K.E.-t támogassa, és hasonlóképpen a *kis-békási* szorosnál egy megszálló-hely iránt intézkedik.

Előadó bemutatja a brassomegyei osztály beadványát, melyben kéri, hogy a tervezett *Erzsébet-menedékház* területén építtessék föl. A bizottság e tárgyban akkor fog véglegesen határozni, ha az összes osztályok beadják javaslataikat.

A *tordahasadéki* menedékház és ut tervrajzát Torda-Aranyosvárm beküldvén, a bizottság kimondja, hogy a menedékház új fedéllel látandó el és az ut elkészítése költségeihez való hozzájárulásra az érdekeltek fölkérendők.

A *Szamos-Bazár* föltárása ügyében a bizottság megbízza az elnökséget, hogy *Csárán Gyulával* érintkezék, mi volna a teendő, hogy az általa nagy költséggel készített utak, hidak, stb. föntartassanak.

Előadó a *runki-soros* föltárására nézve javasolja, hogy a torda-aranyosmegyei osztály javaslat-tételre fölszólíttassék. A bizottság elfogadja *Merza Gyulának* azzal a pótlásával, hogy a *runki cseppkő-barlang* már a tavaszkor följáróval látandó el.

Az épülő székely-vasutak időszőrűvé tették, hogy a bizottság a je lenleg nagyon kevésse látogatott Gyergyó vidéket megnyissa. Elhatározza tehát, hogy a gyergyó-vidéki osztályt javaslattételre fölszólítja, hasonlóképp jár el a fogarasi osztálylyal is a fogarasi havasokat illetőleg.

Előadó javaslatára kimondja a bizottság, hogy az E.K.E. menedékházakról és egyéb megszálló helyekről törzskönyvet készít.

Kovács Géza javaslatára elhatározza a bizottság, hogy a főbb pontokon turista-szállókat szervez.

Radnóti Dezső jelenti, hogy a kormányhoz utépítésre beadott kérények azzal utasítatnak vissza, hogy az alaptörvény ilyen törekvések támogatására engedélyt nem ad. Bizottság javasolja a központ utján a képviselőházhoz beadvány intézését, hogy a költségvetésbe turista czélokra is vétessék fel összeg.

KÜLFÖLDI TURISTA HÍREK.

Új turista folyóirat. A »Société des Alpinistes Dauphinois«, mely eddig hat éven keresztül évkönyvet adott ki, a nyár folyamán egy időszaki szemlélt indított meg »Revue des Alpes Dauphinois« cím alatt, mely minden hó 15-én jelenik meg.